

KUNSTEN Å KJEKLE

«OM POLITIKERE OG RETORIKKENS ROLLE TV-SENDT DEBATT»

BCR 3100

BACHELOROPPGAVE 2015

«Denne oppgaven er gjennomført som en del av utdannelsen ved Markedshøyskolen Campus Kristiania, og skolen er ikke ansvarlig for oppgavens metoder, resultater, konklusjoner eller anbefalinger.»

1. Introduksjon	4
1.1 Valg av tema.....	5
1.2 Problemstilling.....	5
1.3 Hensikten med oppgaven.....	5
1.4 Oppgavens innhold og struktur.....	6
1.5 Avgrensinger.....	7
2. Politisk kommunikasjon og mediekkanaler	8
2.1 Offentlighetens sentrum.....	8
2.2 Den politiske kommunikasjonen endres.....	9
2.3 TV-debatter i vår tid.....	10
2.4 Talesituasjoner i fjernsynets nyhetssendinger og debatter.....	11
3. Retorikk	13
3.1 Hva er retorikk?.....	14
3.2 Verbalspråk eller generell symbolsk kommunikasjon.....	15
3.3 «Persuadere».....	15
3.4 Effektiv overtalelse eller etisk kommunikasjon.....	16
3.5 Pragmatisk konstruksjon eller filosofisk dekonstruksjon.....	16
3.6 Språkfilosofi eller empirisk normativ vitenskap.....	17
3.7 Retorikk er hensiktsbestemt og virkningsfull kommunikasjon.....	17
3.8 Mediesamfunnet – En ny retorisk arena.....	18
3.9 «The medium is the message».....	20
3.10 Intimisering og ethosorientering.....	20
3.11 Visuell og auditiv orientering.....	21
3.12 Fragmentering.....	22
3.13 Ethos, pathos og logos.....	22
3.14 Talerens troverdighet.....	23
3.15 Oppriktighet og autensitet.....	25
3.16 Sannhet og form.....	26
3.17 Troverdighet gjennom mediene.....	27
3.18 Den retoriske situasjon.....	27

4. Metode	31
4.1 Kvalitativ metode	31
4.2 Valg av metode	32
4.3 Forskningsdesign	32
4.4 Dybdeintervju	34
4.5 Utvalgsprosedyre	34
4.6 Forskningsetikk	35
4.6.1 utfordringer for kvalitativ forskning	35
4.7 Reliabilitet og validitet	36
4.8 utfordringer ved bruk av kvalitative metoder	37
4.8.1 Reliabilitetsproblemer	38
4.8.2 Validitetsproblemer	38
5. Før programmet starter	39
5.1 Valg av tema og redaksjonens forberedelser	39
5.2 Politikernes retoriske situasjon	40
5.3 Tre politikere, tre utgangspunkt	42
6. Introduksjon av tema og premissene for kveldens debatt	44
6.1 En rask gjennomgang	45
6.2 Oppsummerende tanker	50
6.3 Var det noen som vant?	53
6.3.1 Snorre Valen	53
6.3.2 Stefan Heggelund	54
6.3.3 Kristian Norheim	55
6.4 En slags konklusjon	56
7. Refleksjoner rundt bacheloroppgaven	57
8. Litteraturliste	
9. Vedlegg	
9.1 Intervjuguide	
9.2 «Debatten» 18/09-2014, Transkribert	

1. Introduksjon

Dette er det siste som skrives, og det gjøres bare en liten time før denne bacheloroppgaven sendes til trykk, og bindes opp i to eksemplarer for sensurering av noen som vet mye mer om tematikken enn vi gjør. Resultatet av sju måneder med arbeid er nå kokt ned til en Pdf-fil på noen skarve megabyte. Det er noe skremmende, men samtidig forløsende med følelsen vi sitter med akkurat nå.

Vi var ganske tidlig i prosessen sikker på hva vi ville skrive om, men usikker på hvordan vi skulle gjøre det. Begge to har skrevet forholdsvis store og omfattende oppgaver før, men denne var noe litt annet fra starten, og den endte opp med å være veldig annerledes enn vi først trodde da vi nærmet oss slutten. Dersom reisen er det egentlige resultatet, og hvis det er der verdien ligger så er vi absolutt i mål. Når det er sagt så hadde nok ingen kunne overtalt oss om tro på det i skrivende stund, og vi er veldig spente på vurderingen av disse sidene du snart skal lese. Selv har vi nok sett oss veldig blinde på vårt eget arbeid.

Det har ikke i alle fasene vært like enkelt, og man har kanskje ikke jobbet like hardt alle dagene, men oppgaven har alltid surret og kvernet bak i bevisstheten. For det har uten tvil vært en lang prosess, en lang vei og veldig lærerikt. Ting kunne vært gjort annerledes, kanskje smartere og vi kunne nok vært mer effektive, men dette er innsikter vi nødvendigvis ikke ville hatt før nå på slutten av prosjektet. Dette står det uansett mer om i refleksjonsnotatet på oppgavens siste side, så det er inget poeng å bruke tid på det nå.

Noen har sagt at man bør bruke introduksjonen av oppgaven til å takke de som eventuelt har hjulpet oss, de som har stil opp på intervju, de som har pekt oss i riktig retning og de som har gi oss input underveis. For vår del er det mennesker som Kjell-Terje Ringdal, Ketil Raknes, Snorre Valen, Kristian Norheim, Stefan Heggelund, Ingunn Solheim, Anne Katrine Førli, mfl. For eksempel har hun som selger kaffebønner fra Tim Wendelboe på Edwards kaffebar også hatt en stor, dog noe indirekte, påvirkning på at oppgaven vår er der den er i dag!

Så takk til alle! En av de innsiktene vi sitter med nå som oppgaven er ferdig er at vi gjerne skulle benyttet dere mye, mye mer. Etterpåkløskap er jo tross alt verdens eneste eksakte vitenskap.

Igjen, tusen takk!

1.1 Valg av tema

Hvilke teknikker brukes for å vinne TV-debatter, og hvor bevisst er debattantene, redaksjonen og programleder på dette? Finnes det en oppskrift på å fremstå som den smarteste eller dyktigste personen i diskusjonen?

Politisk debatt på norsk fjernsyn har en lang tradisjon, den fylte 50-år i 2013, og har vært gjennom flere ansiktsløftninger siden fødselen den 25. august 1959. Programbladet reklamerte med følgende i forkant av den første sendingen:

«Under et ganske kraftig skinn fra lysprosjektorer, med fjernsynskameraer i delvis bevegelse rundt seg og med teknikere og programfolk i kontinuerlig virksomhet inne i studio, skal de sju debattantene drøfte nasjonens anliggender uaffisert av de tekniske hjelpemidlene. I to og en halv time»

Mye har forandret seg siden den gang, og etter hvert som formatet har endret seg så har politikere, journalister og samfunnscommentatorer blitt flinkere og flinkere til å navigere TV-sendt debatt. Men mye er også det samme. Per Øisang skrev i tidsskriftet Samtiden at:

«Om talen ikke er stringent spiller mindre rolle fordi personen og stemmen oppfattes som et hele foran tilskueren. På den måten kan fjernsynet komme til å spore til større replikkunst og retorisk mesterskap i den politiske debatt.»

Politikere og retorikk er slik vi ser det den røde tråden i TV-debatt, og overordnet tema for hva vi ønsker å skrive om i vår bacheloroppgave.

1.2 Problemstilling

Er den retoriske situasjonen til de deltagende politikerene med på å prege hvordan de fremstår i debatten, og på hvilken måte og med hvilke virkemiddel får de til å styre debatten i ønsket retning?

1.3 Hensikten med oppgaven

Det å se på retorikk som verktøy man plukker opp fra en verktøykasse underveis i en debatt er kanskje en litt banal måte å skulle vurdere retorikk på. Retorikken er mangefasettert, og for å kunne konkludere med noe som helst, eller for å utarbeide en hypotese er vi nødt til å tenke bredere.

Ved å kartlegge hva som gjøres i forkant av debatten vil vi forsøke å avdekke hvilken retorisk

situasjon Snorre Valen, Stefan Heggelund og Kristian Norheim befinner seg i, og hvilken plan de har før de går inn i Studio 1 på Marienlyst. Dette vil gjøre oss bedre rustet til å analysere selve debatten, hva de sier og hvordan de opptrer.

Målet med oppgaven er å se om vi finner likhetstrekk i hvordan de tre deltagerene forbereder seg til en TV-sendt debatt, om den retoriske situasjonen de befinner seg i før debatten starter preger hvordan de fremstår og hvordan de forsøker å styre diskusjonen.

Det er ikke slik at vi ser etter en formel for suksess, men gjennom analyse utarbeide et knippe hypoteser basert på de svar vi finner, og om det er retoriske grep som fungerer bedre enn andre i en TV-sendt debatt.

Den underliggende ambisjonen for oppgaven vår er at en person uten noe teoretisk eller faglig forhold til retorikken, og de virkemidler som finnes der, skal kunne lese oppgaven, se debatten og forstå hvordan disse tingene henger sammen.

1.4 Oppgavens innhold og struktur

For at oppgaven, og særlig analysen og hypotesene våre, skal gi mening har vi tatt med en kort kartlegging av TV-debattens bakgrunn og historie.

Vi forsøker som vi best kan å definere hva retorikk er, en tung oppgave, men de definisjoner vi har landet på sier i hvert fall noe om hvor vi har plassert oss i hvordan vi løser dette prosjektet. Vi har også med noen begrepforklaringer, og retorikkens plass i politikken (men da litt mer overordnet).

Videre vil vi redegjøre for hvilke metode vi ønsker å bruke, hva det valget innebærer og hvordan vi kommer til å benytte metode for å finne svarene vi leter etter.

Selve analysedelen er to-delt. Det første vi ønsker å gjøre er å kartlegge hvordan situasjonen er i forkant av debatten. Hva NRK gjør og hvordan de forbereder seg, og hvordan dette igjen gjøre de deltagende politikerene forbered. Denne kartleggingen gjøres gjennom valgt metode, og dersom vi evner å gjøre det riktig så vil vi kunne si noe om hver politikers retoriske situasjon.

Det neste vil være en analyse og gjennomgang av debatten. Vi kommer ikke nødvendigvis til å kommentere hver eneste setning, eller belyse hvert eneste virkemiddel som benyttes, men ta for oss

det vi opplever som viktig. Dette kommer vi så til å presentere i et lite sammendrag som sier noe om utgangspunktet til de forskjellige politikerne og hvordan de fremsto i debatten. Alt dette legger vi så til grunn i hypotesene våre, før vi avslutter det hele med en slags konklusjon.

1.5 Avgrensinger

Både politikk og retorikk i TV-sammenheng er alene ganske store temaer. For å kunne si noe fornuftig om dette har vi sett oss nødt til å gjøre noen store avgrensinger. Vi har valgt en debatt vi begge var deltagende i som publikum under innspillingen i september 2014, og kommer til å ha fokus på de tre norske politikerne som deltok.

Ikke bare for å gjøre jobben lettere for oss selv, men fordi vi mener det er nok stoff i disse 25 minuttene til å kunne si noe om bruken av, og retorikkens plass, i TV-sendt debatt.

2. Politisk kommunikasjon og mediekanaler

I følge den engelske medieforskeren Brian McNair er det to kategorier av medier som er relatert til politisk kommunikasjon. Det er de mediene som de politiske aktørene selv har kontroll over og bruker aktivt for å fremme egne interesser. Dette er ofte typiske medier som politiske partier bruker i deres kampanjearbeid, som valgplakater, hjemmesider, Facebook, reklamer eller pressemeldinger til radio og TV-kanaler. Den andre kategorien er medier som er utenfor de politiske aktørers direkte kontroll, men som de prøver å påvirke til å formidle deres synspunkter. Primært vil dette være massemediene (Rasmussen 2012, 36-37).

Med massemedier mener vi «alle presseorganer som produserer og publiserer redaksjonelt innhold basert på journalistiske prinsipper. De har selvstendige redaksjoner som velger hva de vil publisere ut fra en redaksjonell nyhets- og stoffvurdering. Det kan være papiraviser, nettaviser, radio og TV-stasjoner, nyhetsbyråer, fagblad tidsskrifter, ukeblad og magasiner» (Cappelen 2012, 37). Her kan de politiske aktører ikke bestemme hvordan et politisk emne behandles.

Det er i nyhetsmediene, altså avisenes nyhetseksjoner, nyhetutsendelser, analyse og debattprogrammer, det politiske stoff tradisjonelt sett blir behandlet. I stigende grad behandles politikk i mer underholdningspregede medieformater som i morgen-TV, underholdning- og satiriske programmer eller konkurranser og realityprogrammer der politikere skal konkurrere om hvem som danser best og liknende (Rasmussen 2012, 37).

Vi vil i denne oppgaven fokusere mest på TV som mediekanal, se på hvordan denne kanalen har blitt viktigere og hvordan politiske TV-debatter har endret seg de seneste årene.

2.2 Offentlighetens sentrum

Norsk kringkasting ble etablert i 1933, og radioen var i løpet av 30-årene blitt allemannseie. I 1925 var det 35 000 mottakere her i landet, i 1930 hadde antallet steget til 83 000. I 1935 hadde 189 000 betalt lisens til NRK, og i 1940 429 000. NRK regnet da med 1,5 millioner lyttere. Mediet hadde blitt etablert som landets sentrale scene for distribusjon av nyheter, værmeldinger, opplysende program og underholdning. Radioapparatene satte også folk i kontakt med lyttere utenfor Norge.

I etterkrigsårene, fram til fjernsynet offisielt åpnet i 1960, ble radioen igjen et samlende punkt i både familie og samfunnsliv. Ganske umiddelbart etter at fjernsynet kom i gang, ble radioen en avsatt. Avisenes omtale av radioprogram ble ganske fort og kraftig redusert. Dette kan knyttes til at

fjernsynet fikk status som primærmedium, et samlingspunkt for husstandens medlemmer. Radion mistet fort den tilsvarende posisjonen, den ble i hovedsak et sekundærmedium. Publikum fulgte fortsatt med på radioprogram, men samlingsfunksjonen var sterkt redusert. I dagens offentlighet er fjernsynet fremdeles det mest sentrale mediet. Jostein Gripsrud mener dette blant annet er fordi fjernsynet har stor rekkevidde, det når praktisk talt ut til hele befolkningen. Fjernsynet er det mediet folk bruker mest tid på, er i høyere grad enn radioen et primærmedium, sentralt plassert i samfunnet og dominerer dagsorden. Skal en sak, et synspunkt eller en person virkelig komme på dagsorden, så må den først presenteres i tv. Det er da den vies virkelig bred oppmerksomhet og blir kjent for de fleste av publikum. Tv er den sentrale arenaen for valgkamper. Her drøftes en mengde ulike saker hver uke, og avisene følger opp. I tillegg tilbyr tv grundigere oppfølging av saken med debatter og bakgrunnsstoff (Gripsrud 2011, 273-275).

2.3 Den politiske kommunikasjonen endres

Tidligere var det enklere for politikere og de ulike partiene å få gjennom deres saker til ulike medier og ut til folket. Vi vil nå se på samfunnsforskeren Tor Bjørklund sin oppdeling av perioden 1945-1989, og hvordan den politiske kommunikasjonen og premissene har endret seg.

Første fasen Bjørklund beskriver er fra 1945-57, som han beskriver som en tid som preges av lojal partipresse og gjennombruddet til radioen. I denne perioden ble de største avisene talerør for de ulike politiske partiene, og ulike aviser ble koblet til ulike partier. Pressen var her en kanal for de politiske partiene, slik at de fikk sine synspunkter, holdninger og meninger ut til velgerne. Det var også her radioen fikk sitt gjennombrudd.

Denne nye kanalen nådde ut til et stort publikum, og en undersøkelse gjort i 1951 viste at tre fjerdedeler av velgerne hadde hørt på programmer på radioen som var relatert til valget. NRK hadde satt seg en passiv rolle når de skulle rapportere valget, og lot politikerne velge profilen til valgprogrammene. Hvordan programmene skulle presenteres, hvor mange valgprogrammer kanalen skulle ha og liknende. Før valgkampen ville representanter fra de ulike partiene møtes med NRK og diskutere dette. Før 1949 var det heller ingen åpne debatter mellom partiene. Programmene begrenset til presentasjoner av de ulike partiene i form av taler fra kandidatene, der alle fikk like lang taletid og ingen avbrøt hverandre. På slutten av denne perioden, derimot kan man se at det er en liten endring i rollen til denne kanalen, der radioen gradvis åpnet opp for en diskusjon mellom de ulike partiene.

I neste fase, perioden fra 1959-69, eksisterer fortsatt den lojale partipressen, og fjernsynet blir tilgjengelig for stadig flere. De første valgkampsendingene på tv fulgte i samme spor som de på radioen, der mediet var passivt og politikerne selv styrte debatten. Dette førte derimot til mange klager, og folk mente denne formen for journalistikk var gammeldags, og måten valgkamper ble dekket på endret seg. Kritikken ble enda sterkere etter valget i 1965, som har blitt beskrevet som «det første tv-valget». Under dette valget nådde tv ut til større deler av befolkningen enn tidligere, og ga velgerne en bred dekning av valgkampen. Men, det var fortsatt store deler av befolkningen som ikke hadde TV.

Under valget i 1969 hadde antallet husstander som eide tv økt til tre fjerdedeler av befolkningen. I 1973 hadde tv potensialet til å nå ut til hele befolkningen. Denne siste fasen beskriver derfor Bjørklund som «the television era» (Bjørklund 1991, 285). Dekningen av valgkamper hadde også endret seg i denne perioden, der fjernsynet ikke lenger var en kanal, men aktør. Journalister og kanaler tok en større rolle i hva som skulle bli vist til velgerne, og det var ikke lenger politikerne som styrte informasjonen og debattene (Bjørklund 1991, 279-281).

2.4 TV-debatter i vår tid

Gripsrud mener paneldebatter i vår tid foregår som scenisk underholdning der tilhørernes funksjon er redusert til klapping og buing. Debattene arrangeres gjerne som dueller med to eller flere deltakere, der posisjonene er klart markert og ingen forventer en åpen, resonnerende holdning, bare verbale slagsmål eller i beste fall konkurranser. Valgdebatter i tv blir i pressen omtalt på måter som minner om fotballreferater, med poengsetting ut fra deltagernes retoriske håndverk, uten hensyn til de standpunkter som ble forfektet og argumentenes saklige kraft.

Videre mener Gripsrud at stortingsdebatter ikke er reelle diskusjoner der argumentasjonen sikter mot enighet om hva som er sant og galt. De dreier seg om å vise fram at partiene mener noe, og har dyktige talere, særlig når fjernsynet overfører. Dette mener han også kan observeres på landsmøter. Debatten i landsmøtesalen er i stor grad regisserte rekker av ferdigskrevne taler, gjerne beregnet på medienes dekning av møtet, og oftest uten viktige politiske konsekvenser. «De viktige og reelle diskusjonene foregår i lukkede komitemøter, der bare et fåtall ledende medlemmer deltar. Når fjernsyn og andre medier rykker inn, flytter den reelle meningsdannelsen ut» (Gripsrud 2011, 243-244).

Bjørklund er også enig i at dekningen av valgdebatter i pressen handler i større grad om politikernes

image. Den som fremstår som mest troverdig, sympatisk og medmenneskelig vil fort kunne bli sett på som vinneren av debatten i etterkant. Bjørklund mener og at ofte så kan temaet i debatten forsvinne i etterkant, der folk er mer opptatt av hvem som vant eller de ulike politikernes image (Bjørklund 1991, 288).

2.5 Talesituasjoner i fjernsynets nyhetssendinger og debatter

I neste del av oppgaven vil vi komme nærmere inn på retorikk, troverdighet og ethos. I retorikken er også begrepet kairos viktig. Dette vil si at man har en situasjonfølelse. En bør helst ikke tale på samme måte i firmafest som det man vil gjøre i en begravelse, for eksempel. Peter Larsen gjorde tidlig på 70-tallet en analyse av retorikk i fjernsynsprogrammer, der semiotisk teori, preger tolkningen av hvordan TV-nyhetene taler til oss om verden.

Denne har Gripsrud basert sin analyse av TV-nyheter i Norge på. Gripsrud trekker frem starten av nyhetene som ofte begynner med en liten videovignett som viser jordkloden i en eller annen stilisert form. NRK hadde på 60-tallet en globus som snurret, senere kom et bilde av jordkloden sett fra månen, og i dag har vi en jordklode som snurrer som kan virke som en satellitts hastighet så peker inn mot Norge. Det som signaliseres her, er at det som sies i den kommende sendingen, kommer fra en posisjon som har et globalt overblikk, slik at vi kan få et sannferdig inntrykk av tilstanden i verden akkurat nå. Dette er da første element i programlederens ethos, altså troverdighet, noe som fortsetter i sekvensen fra studio som følger (Gripsrud 2011, 177).

Skal vi sammenlikne dette starten av programmet «Debatten» vi senere skal se nærmere på, kan vi se mange likheter. Denne starter med noe som kan likne på molekyler som går sammen og tilslutt danner jordkloden (NRK.no). Dette vil gi samme følelsen av ethos for seerne av debatten som i en nyhetssending. Programlederen er ofte formelt antrukket, og vedkommende i en nyhetssending kalles gjerne for ankerperson, et uttrykk tatt fra USA. Personen skal altså være en autoritet, en sikker forankring, et trygt holdepunkt.

Det har også vært en tradisjon for at nyhetstudioet har vært i en blåfarge som signaliserer kjølig nøkternhet og autoritet. Blått er tradisjonelt en farge som kan assosieres med kongelighet, politi og liknende (Gripsrud 2011, 177). Dette ser vi og i programmet «Debatten», her er bakgrunnen ganske mørk, med små elementer av blått innimellom. Nyhetssendinger består ofte av en blanding av studioinnslag og reportasjer der ulike folk blir intervjuet. Innslagene har som oftest en liten innledning fra studio, slik at reporterstemmen fører videre den talen som er påbegynt, eller det

etableres en kollegial samtalsituasjon hvor ankerpersonen stiller et spørsmål som markerer at de to samarbeider. Sammenhengen kan ellers vises ved at det bare er ankerpersonen, reportere og eventuelle redaksjonelle kommentatorer i studio som har lov å se rett inn i kamera, altså ha øyekontakt med seerne. «Hvis intervjuobjekter i sendingene prøver seg på dette, bryter de uskrevede regler, og vi seere vil oppfatte dem som uoppdragne frekkaser eller selvopptatte jålebukker» (Gripsrud 2011, 178).

Dette vil kanskje ikke gjelde på samme måten i programmet «Debatten» der man oftest forventer at de inviterte skal avbryte hverandre. Men, en debatt vil ikke fungere om alle skal prate i munn på hverandre, og det er først og fremst programlederens rolle å bestemme hvem som får komme til ordet, og når. Vi vil senere også vise til eksempler der det kan lønne seg for en politikers troverdighet å være ydmyk og medmenneskelig, også i debatter.

Gripsrud mener at selve arrangementet av nyhetssendinger er retorisk effektivt, og bidrar til at programmene stort sett virker overbevisende på oss. Bare den som har egne, kunnskapsbaserte perspektiver på verden og mer eller mindre omfattende tilgang til andre informasjonskilder, kan stille grungitte spørsmål ved utvalg av saker, vinklinger og liknende (Gripsrud 2011, 178-179). Ser man på «Debatten» vil man nok kunne oppleve samme form for overbevisning. Debattantene som er invitert har ofte en form for fagkunnskap om emnet som taes opp, eller er noen som kan ta avgjørelser som påvirker mange av oss, som politikere. Det vil derfor kunne være mer hensiktsmessig å ha politikere, forskere, medlemmer av interesseorganisasjoner og liknende med på debatter enn folk som ikke innebærer den kunnskapen eller makten. Ellers ville det blitt et helt annet type program, enn om man skulle invitert «mannen i gata» til å debattere om eksempelvis asyl- og integrasjonspolitik.

3. Retorikk

Retorikken oppstod som en refleksjon over hva som kjennetegnet gode taler, altså taler som virket overbevisende på tilhørerne og dermed var «effektive». Noen mener man skal tilbake til antikkens Hellas, der frie menn møttes i det greske ur-demokratiet for å drøfte politiske spørsmål, rettslige tvister og andre saker av felles interesse. Her ville det være en fordel å kunne tale godt for sine synspunkter og interesser (Gripsrud 2011, 163-64).

Andre mener at i den vesteuropeiske tradisjonen møter vi retorikken først i de homeriske fortellingene Illiaden og Odysseen. Ved å studere talen skrevet ned av Homer kan man finne et bestemt mønster, som går igjen i begge bøker. Formen tilsvarer den formen som senere tids retoriske teorier anbefaler for en vellykket tale (Kjeldsen 2014, 27):

1. Skap kontakt og tillit (Exordium)
2. Redegjør for situasjon (Narratio)
3. Presenter din argumentasjon (Argumentio)
4. Sett trumf på argumentet og avslutt med følelsesappell (Peroratio)

Korax og Teisias blir sett på som de første retorikerne, eller sofistene som mot betaling underviste i talekunst. Korax har blitt mest kjent som den første som definerte retorikken som «overtalelsens verktøy» (Kjeldsen 2014, 28). Det som kjennetegnet sofistene, var at de mente de kunne lære folk å tale overbevisende for et hvilket som helst synspunkt. Det hele var et spørsmål om virkemidler i talen. Platon var uenig med sofistene, da han mente de ikke tenkte over hva som var sant og godt. De brydde seg kun om effekten på tilhørerne, ikke om talen var i overensstemmelse med selve saksforholdet eller om synspunktet de fremførte, var etisk forsvarlig. Sofismen bidro til å gi retorikken et dårlig rykte, og mange mente de kun brukte tomme argumenter og drev med flisespikkeri.

Retorikk er på mange måter assosiert med det negative i sofismen, i uttrykk som «ren retorikk», «bare retorikk» om utvendige og mer eller mindre usaklige talemåter. Den knyttes gjerne opp til demagogien form for tale, sterkt følelsesladet, som var innrettet på å forføre tilhørerne ved å appellere til deres instinkter. Av noen sammenliknes retorikk med propaganda; usaklig, ensidig og følelsesappellerende argumentasjon for visse ideer eller synspunkter, innrettet på et stort publikum (Gripsrud 2011, 164).

3.1 Hva er retorikk?

Alle forskere synes å være enige om at en retorisk ytring er skapt av mennesker for mennesker. Deretter virker mange å være uenige i hva som følger. Vi kan skille mellom retorisk praksis (Utens), retorisk teori (Docens) og retorisk analyse og kritikk (Studens).

Praktisk og anvendt retorikk (Utens) vil si at vi for eksempel prøver å overtale vår samboer til hvor vi skal dra på ferie. Rethorica utens beskriver det faktiske forsøket på å overbevise. Utens stammer fra latin, og betyr egentlig «å ha penger å bruke». Men, det er i familie med utilitas som betyr nytte. Altså; kommunikasjon i bruk.

Retorisk teori (Docens) overveier og undersøker hvordan mennesker overbeviser hverandre. På latin betyr verbet docere «å lære» eller «belære». Rethorica docens er altså den teoretiske læren om hvordan mennesker i praksis overbeviser hverandre. Rethorica studens er retorisk analyse og kritikk av den retoriske utfoldelse (Kjeldsen 2014, 15-16). For å eksemplifisere dette la oss si at en politiker skal holde en tale. Da vil han og hans taleskrivere kunne benytte seg av retorisk lære for å utforme en tale. Selve talen vil være retorisk praksis, og ved å benytte retorisk teori kan andre i etterkant analysere og studere praksisen.

Som tidligere nevnt strides det om hva som menes med retorikk og selve definisjonen. Siden retorikken begynte i oldtiden som en lære om talekunst, velger noen forskere å avgrense retoriske ytringer til det talte ordet. De fleste forskere inkluderer skriften, og noen mener at bruk av bevegelse og berøring i tillegg til visuelle og auditive uttrykk også må kalles for retoriske ytringer.

Demonstrasjoner med bruk av bannere, flagg, symboler, sanger og slogans kan bli betraktet som retorisk kommunikasjon siden de er hensiktsbestemte og har som mål å påvirke. Noen vil mene at kun bevisste og intensjonelle ytringer er retoriske, mens andre vil si at ubevisste ytringer også er retoriske. Enkelte ønsker å skille estetiske og retoriske ytringer, mens andre mener det ikke er noe forskjell. Man kan altså se at det er stor uenighet mellom forskere når det kommer til definisjon av retorikk og retoriske ytringer. «Det finnes ikke ytringer, situasjoner eller fenomener i verden som er retoriske i seg selv, forut for vår beskjeftigelse med dem. I stedet finnes det ytringer, situasjoner eller fenomener som besitter de karakteristika vi velger å definere som retoriske» (Kjeldsen 2014, 16-17).

3.2 Verbalspråk eller generell symbolsk kommunikasjon

Det finnes flere motstridende oppfatninger av retorikkvitenskapen. To av disse er verbalspråk (muntlig og skriftlig fremstilling) og generell symbolsk kommunikasjon (f.eks. visuelle eller musiske fremstillinger). Historisk sett ble retorikk definert i antikken som en lære om verbalspråket. Her var det talen som var den dominerende kommunikasjonsformen. Men, den skriftlige fremstillingen ble også behandlet i flere antikke lærebøker. I dag er det flere som holder seg fast til dette synspunktet og begrenser retorikkens primære område til tale og skrift. Leser man ulike introduksjonstekster eller håndbøker om retorikk, kan man se at vekten på verbalspråket også går igjen med formuleringer som «retorikk er læren om å tale godt» (Kjeldsen 2014, 17-18).

På begynnelsen av 70-tallet oppstod det form for motreaksjon til dette synet, som gikk på en oppfatning om at retorikk som en vitenskap bør utvides til kommunikasjon og symbolbruk i mer generell forstand. Man fastslo at ny teknologi hadde skapt så mange nye kanaler og teknikker for kommunikasjon at virkefeltet for retorisk kommunikasjon burde utvides. Det var ikke lenger bare verbale ytringer som taler som skulle undersøkes, men også ikke-verbale ytringer som populærmusikk, film og drama. I tillegg til å utvide retorikken til ytringer og kommunikasjon som ikke er bevisst og intensjonelt overbevisende (Kjeldsen 2014, 18).

3.3 «Persuadere»

Det finnes også en annen motsetning i diskusjonen om retorikkens karakter: oppfatningen av retorikk som avsenders bevisste og hensiktsbestemte forsøk på å overtale, og oppfatningen av retorikk som påvirkning generelt. Populærmusikk og spillefilm påvirker ikke på samme måte som en politisk tale.

Disse to synene kalles snever persuasio og bred persuasio. Dette kommer fra det latinske ordet «persuadere» som betyr å overtale. Persuasiv vil altså si det som overtaler, overbeviser eller påvirker. Bred persuasio innbefatter enhver kommunikasjon som fremstiller et emne for tilhørerne slik at de aksepterer det, forstår det eller medopplever det. Snever persuasio innbefatter kommunikasjon hvor de finnes forskjellige måter å oppleve og forstå situasjonen på. Sistnevnte er den mest tradisjonelle oppfatningen. Bred persuasio utelukker ikke retorikk som intensjonell, men inkluderer også ytringer som ikke er intensjonelle eller persuasive i tradisjonell forstand, men som likevel påvirker mennesker (Kjeldsen 2014, 18-20).

3.4 Effektiv overtalelse eller etisk kommunikasjon

Forstår man retorikk som persuasiv, blir formålsorientering og effektivitet sentrale momenter.

Mange definisjoner av retorikk handler derfor om effektiv overtalelse. Den som er god til å overtale er en god taler. Det blir altså avgjort av tilhørernes overtalelse om noe er god eller dårlig retorikk.

Dette synet eksisterte allerede i antikken, blant annet i Platons dialog Gorgias der sofisten Gorgias forklarer at «retorikken er spesialist i overtakelse», og at dette er dens egentlige formål (Kjeldsen 2014, 20).

Fra rundt 1925 og frem til 60-tallet ble overtalelsesaspektet uttrykt i den neo-aristoteliske kritikken. På bakgrunn av Aristoteles verk «Retorikk» trekker denne tradisjonen frem effektiv overtalelse som kriteriet for vellykket retorikk. Det samme kan man finne i den teknologiske retorikken, som på en samfunnsvitenskapelig måte bruker eksperimenter for å finne regler og kausale “lover” for effektiv overtalelse.

I motsetning til dette finnes definisjoner som ser på retorikk som en form for etisk kommunikasjon. Retorikeren Isokrates hevdet at moralske kvaliteter ikke alene er nødvendige forutsetninger for å bli en god taler, moralske kvaliteter følger med nødvendigheten av veltalenheten. Enkelte forskere i vår tid er også opptatt av hvordan man kan utøve en ansvarlig og moralsk retorikk. De mener ikke at retorikk først og fremst bør vurderes ut i fra hvor effektiv den er, men ut fra etiske kriterier som det å være ærlig og respekt for mottakerne. Aristoteles forstod altså retorikk som evnen til å overbevise, en evne som var et nøytralt instrument som kunne brukes til både godt og ondt. De etiske og moralske definisjonene derimot forstår retorikk som mer enn redskaper til å overbevise. Man hevder at retorikken er en humanistisk disiplin med etiske dimensjoner, som gjelder for både den praktiske retoriske evnen og retorikkvitenskapen. Per definisjon skilles det altså fra misbruk og manipulasjon (Kjeldsen 2014, 20-21).

3.5 Pragmatisk konstruksjon eller filosofisk dekonstruksjon

I oldtiden studerte man retorikk ved å observere de talere som klarte å overbevise tilhørerne. Man studerte først og fremst de som var vellykket. Slik kom man frem til retningslinjer for effektiv og hensiktsmessig kommunikasjon. Ved å bruke disse retningslinjene kan man også studere hva som går galt når man ikke lykkes i å overbevise for å bli bedre til å kommunisere. Målet er fortsatt konstruktivt, men retorikkstudiet er et botemiddel som skal forbedre vår kommunikasjonsevne, men utforskningen er basert på antakelsen om at det vil oppstå feil og misforståelser i retorikk og kommunikasjon.

Man kan også studere kommunikasjon og litteratur ved å se på tale og skrift som fylt med språklige bilder, og alltid vil være flertydig og selvmotsigende. Da vil også misforståelser og feilaktige lesninger oppstå. Oppgaven til et dekonstruktivt retorikkstudium er å gjøre oppmerksom på språkets usikre og selvmotsigende karakter. Dekonstruksjon ønsker å vise hvor vanskelig retorikk i tradisjonell forstand er.

3.6 Språkfilosofi eller empirisk normativ vitenskap

Jørgen Fafner definerer retorikk som intensjonell mulighet, basert på hans forståelse av retorikk som en frestillingsfilosofi. Fafner mener retorikk er en filosofisk gjennomtenkning av det som må gå forut for selve veltalenheten – veltalenhetens forutsetninger. Altså de prinsipper man må følge om våre meninger skal komme gjennom. Målet for retorikkvitenskapen blir da å gi oss en forståelse for det grunnlaget veltalenheten hviler på. Retorikken blir for Fafner en humanistisk grunnvitenskap fordi denne forståelsen er filosofi om mennesket som språklig vesen.

Dette synet skiller seg fra Christian Kocks definisjon på retorikkvitenskapen som en empirisk og normativ vitenskap om produksjon og resepsjon av ytringer, betraktet i deres helhet. Denne definisjonen handler om hele konkrete ytringer.

Fafner ønsker altså å undersøke de generelle forutsetningene for menneskelig retorikk, mens Kock ønsker å vurdere om enkelte retoriske ytringer utfører deres funksjoner på retorisk hensiktsmessig vis (Kjeldsen 2014, 23).

Av dette kan man se at det altså eksisterer en del ulike definisjoner på retorikk, og ulike forskere er uenige om hva retorikk egentlig er. Men, vi har nå fått et bilde av retorikken, som vektlegger forskjellige aspekter av det retoriske.

3.7 Retorikk er hensiktsbestemt og virkningsfull kommunikasjon

Begrepet retorikk brukes vekselvis som betegnelse for praksis og teori, den knyttes til ulike uttryksformer og til forskjellige typer av kommunikative handlinger. Noen oppfatter retorisk kommunikasjon som kommunikasjon rettet mot effekt og effektivitet, andre oppfatter retorikk som bundet av moralske krav. Noen mener studiene innenfor retorikk først og fremst bør være empiriske, der andre mener de bør være filosofiske. Jens E. Kjeldsen deler sin definisjon av retorisk kommunikasjon inn i tre (Kjeldsen 2014, 24-25):

1. Kommunikasjon fra en aktør (f.eks et menneske, en gruppe eller en institusjon) som henvender seg til bestemte mottagere for å oppnå en bestemt form for reaksjon eller respons hos den som tillaes. Henvendelsen oppstår i situasjoner som åpner for eller inviterer til at noen kommuniserer for å skape forandringer ved å påvirke bestemte mottagere.
2. Kommunikasjon hvor avsenderen forsøker å påvirke ved hjelp av sin egen troverdighet, samt ved hjelp av funksjonell, bevegende og overbevisende utforming av uttrykket.
3. Kommunikasjon som i forsøket på å påvirke tar hensyn til mottagernes emosjoner, karaktertrekk og posisjoner.

Kjeldsen sin definisjon går ut på hensiktsbestemt og virkningsfull kommunikasjon, som både inkluderer argumentasjoner fra politikere til en sang på MTV, der begge er både hensiktsbevisste og virkningsfulle. Kjeldsen ønsker å ikke bare studere retorikk der en konkret avsender kommuniserer bevisst og intensjonelt til bestemte mottagere, men også kommunikasjon som er løsrevet fra konkrete avsendere, og som ikke i tradisjonell retorisk forstand er bevisst og intensjonell. For eksempel kan man studere hvordan TV og aviser med deres forskjellige uttrykksformer skaper troverdighet på ulike vis.

Det særegne ved retoriske studier er ikke bare objektet som studeres, den hensiktsbestemte og virkningsfulle kommunikasjonen, men også perspektivet som antas; det situasjonelle, funksjonelle og normative synet på kommunikasjonen. Retoriske studier ser på selve kommunikasjonssituasjonen. De undersøker hvordan kommunikasjonen fungerer, og uttaler seg ofte om kommunikasjonens kvalitet. Oppfylles de formål og funksjoner som er hensikten med kommunikasjonen? (Kjeldsen 2014, 25-26).

3.8 Mediesamfunnet – En ny retorisk arena

Som vi har sett har måten å studere retorikk på endret seg gjennom tidene, og forskere er fortsatt delt i dette synet. Ny akademisk retorikk har blitt etablert, som ikke er så mye innrettet på å lære mennesker å tale eller skrive, men mer på å forske på forutsetninger på menneskelig kommunikasjon og i hvordan mennesker faktisk kommuniserer med hverandre (Kjeldsen 2014, 53).

Hva kjennetegner da kommunikasjon i vår tid, som blir kalt av mange mediesamfunnet
Kommunikasjon i vår tid er multimedial, som vil si at retorikken forekommer i mange forskjellige

medier, og fremtrer i både bilder, musikk, tale og skrift, og i de fleste tilfeller i kombinasjoner av disse uttrykksformene. Teknologiske endringer har endret måten å kommunisere på, og retorikken må utføres innenfor rammene av de ulike medienes muligheter. Samtidig som nåtidens kommunikasjon ofte skjer gjennom en koordinert bruk av mange ulike medier og kommunikasjonskanaler.

Ofte har heller ikke kommunikasjon i vår tid noen konkret avsender. Avsenderbegrepet fra tradisjonell retorikk har blitt mer problematisk i mediesamfunnet. Ytringer som film eller TV og radioprogrammer er som regel ikke skapt av en bestemt avsender med en bestemt og klar intensjon. Utfordringen med å finne en bestemt avsender skyldes blant annet kanalenes egenart. Om et nyhetsanker på TV legger frem at finansministeren spår at arbeidsledigheten målt som årlig gjennomsnitt blir uendret på dagens nivå, er det da nyhetsankeren, produsenten, selve programmet eller fjernsynskanalen som er avsenderen? Eller er det de som har opphavet til ytringene; regjeringen eller opposisjonen? Er avsenderen de nyhets- og programkonvensjonene som bestemmer hvordan et nyhetsinnslag lages? «Et trekk ved vår tids kommunikasjon er at den ofte ikke er hensiktsbestemt eller intensjonell i tradisjonell retorisk forstand» (Kjeldsen 2014, 57).

Ytringer er altså ikke alltid knyttet til konkrete avsendere med bestemte intensjoner eller hensikter, og Kjeldsen mener at vår tids kommunikasjon er mosaistisk og preget av «flow». Informasjonsstrømmen materialiserer seg som en flytende og foranderlig mosaikk av informasjon og ytringer fremstilt i forskjellige medier og uttryksformer. Med «flow» mener Kjeldsen at man kombinerer uttrykkene som er til rådighet, og deretter skaper nye, sammensatte uttrykk og ytringer. I noen tilfeller skaper alle disse uttrykkene tilsammen en kommunikasjonstrøm som ikke kan avgrenses eller bli sett på som en enkel separat ytring.

Noen ytringer er også preget av intertekstualitet. Det vil si de henviser konstant til hverandre, “siterer” og bruker hverandre i det uendelige. Enhver politisk tale er en oppsamling og reaksjon på tidligere politiske taler og en forgripelse av de kommende. Mikhail Bakhtin kaller dette for flerstemmighet. De fleste vil kun få med seg deler av en politisk tale, klipp på nyhetene, bilder fra talen, kommentatorers synspunkter på talen og liknende. For eksempel er det ikke mange i dag som har sett eller hørt hele «I have a dream»-talen til Martin Luther King eller «Ich bin eine Berliner» av Kennedy.

Av disse fragmentene skaper vi talen slik vi tror den var. På denne måten studerer vi retoriske

ytringer som ikke empirisk kan lokaliseres, fordi de ikke eksisterer som konkrete og avgrensede ytringer. De eksisterer som mentale mosaikker i enkeltindivider eller fellesskaper (Kjeldsen 2014, 57-59).

3.9 «The medium is the message»

Herbert Marshall McLuhan uttrykte i 1964 at «the medium is the message», og mente med dette at mediene er en forlengelse av menneskers sanser, så introduksjonen av et nytt medium i en kultur ville endre denne kulturen sin måte å sanse og oppfatte på. Flere medieteoretikere er enige om at de kommunikasjonsformene som dominerer et samfunn, både påvirker kommunikasjonens innhold og har betydning utover det enkelte budskapet. Hver gang et nytt medium fremkommer og inntar en dominerende plass i den menneskelige kommunikasjonen, vil menneskers måte å tenke, tale og handle på endres.

Dette betyr også at forutsetningene for retorikk og den faktiske retorikken i en kultur endrer seg. De nye kommunikasjonsteknologiene og de nye eller forandrede mediene og kommunikasjonsformene får store konsekvenser for den offentlige og spesielt den politiske retorikken (Kjeldsen 2014 59-60).

3.10 Intimisering og ethos-orientering

Som nevnt har måten spesielt politikere kommunisere på endret seg i takt med de teknologiske endringene. Adolf Hitler for eksempel hadde ofte voldsomme og emosjonelle taler. Hitler talte til tusener av tilhørere som var samlet på store plasser til masse møter for å høre han tale. Franklin D. Roosevelt derimot, satt foran peisen og snakket dempet, personlig og uformelt gjennom radioen til lyttere som satt hjemme i stuen sine. Hitler representerte en gammel tradisjon, mens Roosevelt representerte en ny og mer intim, samtaleliknende retorikk. For dem begge satt mediet rammene for hvordan de kunne uttrykke seg hensiktsmessig.

Også de visuelt dominerende mediene medvirker til å utelukke den tradisjonelle talekunsten. Ved å forminske det vi ser, reduserer de visuelle mediene muligheten for retorikk i det store formatet. En fjernsynsskjerm for eksempel er ganske liten. Som seere er vi større enn det som vises, og det vi ser fremstilles normalt mye mindre enn det er i virkeligheten. Skjermene trer inn i våre hverdager, både på kontoret og i stuen våre. På denne måten virker de ikke like intimiserende, og begrenser den måten mennesker kan opptre på når de vises i skjermer. Som seere sitter vi ofte nærme TVen, og avstanden til de fremstilte personene virker enda mindre siden de ofte vises i nærbilder. Vi plasseres tett på de personene vi ser.

Kringkastingskommunikasjon skjer i det offentlige rommet, men retter seg ikke så mye til offentlige forsamlinger som til private personer. Mens fjernsynets fysiske rammer og mottagernes situasjon er viktige forutsetninger for hvordan en taler kan opptre, er den visuelle presentasjonen av denne taleren også veldig viktig. Når man blir presentert i nærbilder, plasseres man i en avstand som virker som en avstand man normalt sett forbeholder venner og familie. Som seer er det lett å føle at man kommer forbi disse menneskenes offentlige roller som for eksempel politikere og når inn til dem som privatpersoner. Vi kan fysisk betrakte deres minste bevegelse. Personer som vi ser ofte og på nært hold, må snakke til oss på en annen måte enn personer man ser sjelden, og som vi ikke kommer så tett inn på.

Det er denne forestilte, intime nærheten som får konsekvenser for den offentlige retorikken som formidles gjennom vår tids medier. Det er ikke så lett å skille budskapet og argumentene fra talerens personlige nærvær, fra han eller hennes fysiske opptreden, engasjement eller mangel på sådan når man ser en taler på TV. Ofte bindes argumentene rett til den talende, og det er ikke like enkelt å vurdere en tale og budskapet uavhengig av taleren. Kritikerene av fjernsynet hevder derfor at denne formen for formidling setter det viktige, nemlig saken, i skyggen av det som ikke er viktig, nemlig personen (Kjeldsen 2014, 60-63).

3.11 Visuell og auditiv orientering

Som nevnt er vår tid preget av medier med visuell dominans. Kino, magasiner, nettsider, fjernsyn og selv aviser domineres nå av bilder og grafiske uttrykk. På fjernsynet er det alltid et bilde, enten av dem som snakker eller det vedkommende snakker om. Vi kan derfor selv se om personen ser troverdig ut; er kroppsspråket i overensstemmelse med det som sies, eller er det nølende og usikkert?

Et klassisk eksempel på dette er den første av de fire fjernsynsdebattene mellom Richard M. Nixon og John F. Kennedy. Nixon var i dårlig form og hadde gått ned fem kilo på grunn av sykdom, så på skjermen kunne man altså se Nixon med en jakke som så for stor ut, man kunne se ringer under øynene hans og han så generelt sliten og blek ut. I tillegg stod han urolig på grunn av smerten i beinet og svettet mye i varmen fra studioet at han stadig måtte slikke svetten fra overleppen.

Kennedy derimot stod der rolig, solbrun og med et fast og bestemt blikk rettet mot Nixon. I spørreundersøkelsen i etterkant av denne debatten kom det frem at de som så den på TV mente Kennedy vant, mens de som hørte den på radio mente Nixon var best. På TV er det altså ikke avgjørende hva man sier, der det primært er et visuelt medium, men også hvordan man fremstår.

Fjernsynet er med på å fjerne vår oppmerksomhet fra saken og de rasjonelle resonnementene til fordel for irrelevante, visuelle inntrykk og emosjonell påvirkning. Kritikere av fjernsynet og andre visuelt dominerte medier antar at bildene har større makt enn ordene, og at bildene derfor rammer inn ord og hendelser.

Selv om visuelle uttrykk har stor retorisk kraft, har auditive uttrykk også det. Noen vil mene at Kennedy ikke vant radiodebatten fordi han hadde en lite tiltalende overklassestemme.

Fjernsynsutsendelser er stort sett alltid med lyd, som utøver sentrale retoriske funksjoner. Noen forskere mener at fjernsynet har bidratt til å skape en sekundær muntlighet. Måten man snakker på fjernsynet på, er ofte lik måten man snakker i orale samfunn der talen dominerer skriften (Kjeldsen 2014, 63-65).

3.12 Fragmentering

I en tid hvor politikere, og andre som ønsker å bli hørt i mediene, først og fremst får lov til å presentere ideene sine gjennom korte nyhetklipp, er det viktig å kunne uttrykke sine tanker og argumenter i korte, slående setninger, eller gjennom slående bilder. Slike setninger vil kunne fungere som kroker i hukommelsen, det tilhørerne kan henge talens essens og hovedpoeng. Setningene kan altså fungere synekdotisk, som vil si som utvalgte deler som representerer en større helhet.

Radioens og fjernsynets formidling har gitt oss en ny form for synekdotisk kommunikasjon. Muligheten for å klippe og redigere opptak har gitt oss korte, synekdotiske oppsummeringer av taler, tekster og uttalelser som vi ikke kjenner i deres helhet om vi ikke har sett eller hørt hele talen. Det er enklere for journalister å sitere taler som uttrykker seg i korte, slående formuleringer. Ofte siteres man bare om man uttrykker seg på denne måten. Slik fremmer fjernsynet en kondensert og fragmentert politisk retorikk. En slik politisk retorikk verdsetter fjernsynets bilde og lyd. Bildene forstås fortere og huskes bedre enn lange verbale utsagn, lyden holder oppmerksomheten og påvirker følelsene (Kjeldsen 2014, 66-67).

3.13 Ethos, pathos og logos

Aristoteles mente det finnes en fremgangsmåte som mennesker bruker når de argumenterer og prøver holdbarheten av argumenter. Den retoriske evnen så Aristoteles på som evnen til i enhver sak å se hvilke muligheter man har til å overtale. De overtalende momenter er bevismidlene. Disse deler Aristoteles inn i to; de ikke-fagtekniske (Atekhnoi) og de fagtekniske (Entekhnoi).

De ikke-fagtekniske bevismidlene er de som ikke er frembrakt av taleren, og ikke er en del av faget retorikk. Det er de fakta, kjennsgjerninger og elementer som foreligger på forhånd, og som taleren kan benytte i sin fremstilling. Dette kan være vitneutsagn, resultater av forhør, dokumenter og liknende. I vår tid er det vanlig å bruke undersøkelser, statistikk og meningsmålinger som ikke-fagtekniske bevismidler. Men, disse bevismidlene fungerer ikke av seg selv. Den retoriske funksjon og verdien av en statistikk, for eksempel avhenger av hvordan taleren benytter den. Det skjer først og fremst gjennom de re fagtekniske bevismidlene, eller appellformene; ethos, athos og logos. Ethos går ut på talerens karakter. «Talerens karakter gjør sin virkning når talen fremføres slik at den gjør taleren troverdig» (Kjeldsen 2014, 33).

Det vil altså være viktig for en taler at lytterne skal tro han eller hun virkelig mener det han eller hun sier for å bli overbevist. Pathos er når lytterne blir satt i en viss sinnstemning av talen de hører. Dette vil si at man kan lettere overbevise lyttere om man, gjennom sin tale for eksempel forteller en rørende historie. Logos vil si at overbevisningen skjer gjennom det som sies. Altså selve saken, og bevismidlene knyttet til sakens innhold. Dette kan være i form av å bruke statistikk, forskning og liknende (Kjeldsen 2014, 32-33).

3.14 Talerens troverdighet

«Det er mange som tror at rådgivere forteller kandidaten hvordan man skal se ut, hva han skal si, hvilke saker han skal gløde for. Men dette er fullstendig misforstått. Vårt aller viktigste salgargument er tillit og troverdighet. Hvis du presser en kandidat til å innta et standpunkt han egentlig ikke tror på, risikerer du å forspille den viktigste ressursen hans, nemlig evnen til å kommunisere at det virkelig betyr noe for ham» (Richard Wirthlin, opinionsforsker for Reagan-kampanjen, sitert i Johansen 2008, 61).

Vi velger å starte med et eksempel fra Anders Johansen sin bok «Talerens troverdighet» og et tilfelle der det har lønnet seg for en politiker å virke troverdig:

Eksempelet er hentet fra Stortingsvalget i 2001. Stemmetallet til SV ble under dette valget mer enn fordoblet, og det var første gang partiet hadde kommet inn med så mange representanter.

To uker før valgdagen var det få som trodde resultatet ville bli slikt. I siste perioden før valget ble partileder Kristin Halvorsen tilbudt fjernsynseksponering på linje med valgkampens hovedpersoner, statsministerkandidatene. Mange mener at årsaken til SV sin suksess var fordi Halvorsen talte mer

troverdig i sin sak enn sine motstandere i TV-debatter. Hun ønsket å vise velgerne at SV sitt engasjement var ekte, og hva de sa mente de virkelig. Når de stod for noe, var dette fordi de mente det selv. Noe som ble sett på som en motsetning til for eksempel Arbeiderpartiet under denne valgkampen. Jens Stoltenberg hadde kritisert Jan Petersen og Høyres syn på skatt og velferd. Stoltenberg mente at for folk med vanlige inntekter ville verdien av Høyres skattelette kunne bli utlignet av kuttene i sykelønnsordningen. Senere kom det frem at Arbeiderpartiet selv hadde gått inn for å svekke sykelønnsordningen. Stoltenberg og Arbeiderpartiet sine argumenter virket da ikke like troverdige og ærlige lenger, og engasjementet ble satt tvil ved.

Selv om SV satset på temaer i denne valgkampen de lenge hadde satset på, og som velgere oppfattet som saker de genuint stod for. Men, troverdighet vinnes ikke bare ved konsistensen i de politiske standpunkter og prioriteringer. Det avhenger også av at den som representerer standpunktene, i dette tilfellet Halvorsen, virker å stå inne for dem personlig. Halvorsen avstod fra yrkespolitikernes sjargong, og kunne ofte være veldig uformell i språket. Det var folkelig, hverdagslig og bidro til at hun identifiserte seg med velgere flest enn med andre politikere. Det var ikke bare ordvalget, men også måten hun pratet på som virket folkelig og uformell. Noen sentrale formuleringer ble gjentatt, men det virket fortsatt ikke som man fikk servert en ferdig lekse. Ofte reagerte Halvorsen på det som ble sagt med en følelsesmessig spontanitet at det virket som det gikk oppriktig inn på henne. Eksempelvis setninger som «Når jeg sitter og hører på dette her, blir jeg skikkelig opprørt, altså, dette går ikke an!» (Johansen 2008, 63).

Hun virket ivrig, konsentrert og nærværende. Fordi hun ikke var så ordflink som mange av de andre, kunne folk få en følelse av at det ikke bare var en politiker som snakket, men et menneske i bredere forstand. Det virket som hennes partipolitiske standpunkter også var hennes personlige. I den avsluttende partilederdebatten var det mange andre politikere som var mer frempå enn Halvorsen, og som fikk frem flere gode poenger. Flere aviser skrev dagen etter at hun virket sliten, og hun fikk terningkast tre av VG og to av Dagbladet. I journalistenes rangering av de åtte debattantene kom hun nest sist eller helt sist. Men, det regjerte en annen mening blant seerne. Rett etter debatten ble et landsrepresentativt utvalg stilt spørsmål om hvem de mente klarte seg best. Da kom Halvorsen ut på topp. En av de siste tingene Halvorsen sa i debatten var «gi meg to netter med god søvn og et par timer sammen med unga mine, så er jeg klar til å stå på igjen» (Johansen 2008, 63). Dette utsagnet kan være med på å forklare hvorfor seerne mente hun kom best ut av debatten. Halvorsen hadde tatt ut alle krefter, ikke bare for at SV skulle få makt. SV sitt slagord «barn og unge først» ble faktisk fremført av en mor, og det var da ingen som kunne tvile på at hun virkelig

mente det hun sa (Johansen 2008, 61-64).

3.15 Oppriktighet og autensitet

Politisk troverdighet beror altså på at man mener det man sier, og ikke lyver. I følge Johansen bør en politiker heller ikke omgå sannheten for mye, eller underslå den med vilje. En politiker kan være kunnskapsrik, handlekraftig og liknende, men dette hjelper ikke mye hvis det kommer fram at personen ikke snakker sant. Politiske skandaler blir ofte værre når noen forsøker å vri seg unna, og dette senere kommer fram i lyset. De fleste er skeptiske til det politikere sier, eller tar det med en klype salt.

Politisk kommunikasjon finner sted i en atmosfære av allminnelig mistenksomhet, den er taktisk og tendensiøs. En troverdig politiker bedrar ikke andre med vilje, og bør heller ikke gi inntrykk av at han eller hun bedrar seg selv (Johansen 2008, 71). Å vise autensitet vil ikke bare si at man snakker sant, men også opptre på den måten. I en krisesituasjon kan dette for eksempel være ved å stå fram, være privat og utlevere seg.

Et eksempel på dette er også hentet fra Johansen sin bok, der han trekker fram den amerikanske valgkampen i 1952. Her kom det frem at visepresidentkandidaten Richard Nixon hadde mottatt pengestøtte fra rike på ulovlig vis. Noe som var motstridende til det han selv og partiet hans politisk stod for; å rydde opp i de lukkede og tvilsomme maktsentra. I mediene ble det trukket frem Nixon sitt personlige forbruk som ikke var i tråd med det han fikk i lønn. Mange mente Eisenhower burde kvitte seg med han. Da henvendte Nixon seg til folket, og fikk en halvtimes sendetid hvor han ønsket å oppklare dette, og «blottlegge sin sjel».

Han startet med en noe uforståelig forklaring på hvordan midlene var disponert, men så vendte han oppmerksomheten mot sin private økonomi som angikk han, hans kone, barn og foreldre. De hadde lånt penger av hans foreldre, siden Nixon og kona som nygifte ikke hadde den største økonomien. I tillegg hadde han fått en hund i gave av en politisk støttespiller, som han fortalte hvor glad han hadde blitt i. Nixon var synlig beveget under talen, og sannheten om pengestøtten var omdannet til sannheten om hans egne følelser for de nærmeste.

Han gråt, og da sendingen var slutt fortsatte Nixon å bevege seg mot kamera. Han var så grepet at han kolliderte med kameraet i skulderen fordi han ikke så seg for. Denne talen feide all kritikk til side. Nixon hadde klart å «fokusere den offentlige oppmerksomhet på impulslivet sitt, og nærmere

bestemt på det faktum at han var i stand til å åpne seg og vise følelser. Dermed overbeviste han om sin ekthet». Skandalen forsvant, og republikanerne mottok dagene etter talen mer enn to millioner sympatierklæringer i form av brev og telefonhenvendelser (Johansen 2008, 79- 80).

I Norge har vi sett at Bondevik ble langt mer verdsatt enn partiet han representerte etter han stod fram og forklarte hvorfor han forlot politikken en liten periode. Det at Stoltenberg fortalte om sin omsorg for hans narkomane søster, Brundtland om smerter ved tapet av hennes sønn og Lahnsteins belastninger ved sønnens sykdom og egen skilsmisse, har bidratt til at velgere lettere kan identifisere seg med politikerne for de ser menneskene bak (Johansen 2008, 91).

3.16 Sannhet og form

Johansen mener at man trenger ikke betro seg om personlige kriser og liknende for å gi inntrykk av å være troverdig. Det kan heller ikke bygges inn i en mediestrategi. Johansen mener derfor at man mer rutinemessig kan få til en systematisk blanding av politikk og psykologi, slik at politikeratferden arter seg som en betroelse. Når man framlegger sin sak, kan man sørge for å henvise til personlige motiver, fortelle om egne opplevelser, navngi følelsene som bærer engasjementet fram.

Dette har blitt mer og mer vanlig for politikere de seneste årene. I 1977 var det to prosent av de politiske uttalelsene som inneholdt private elementer, mens i 1997 hadde andelen økt til nærmere ti prosent. Johansen mener at det også er viktig å tenke på måten man sier ting på for å virke troverdig. Å omtale seg selv, er ikke det samme som å være seg selv, å fortelle om følelser er noe annet enn å vise dem. Ordene kan formilde påstander om den som taler sitt indre liv, mens stemmen og språkføringen kan avsløre om påstanden er sann eller ikke. Man vil ikke virke genuint åpen om man har en nøytral tone, eller med lettflytende, velformulert språk. Hvis innholdet i slike tilfeller ikke er i overenstemmelse med formen, blir det gjerne oppfattet som ekshibisjonisme, eller som overdreven selvopptatthet.

Avdekking av private forhold bør ikke forekomme motivert, ikke bare i sakens anledning, men også i den aktuelle talesituasjonen. Uten spontanitet går det ikke. Hvis det er noe i betroelsen som kan virke som den er planlagt med sikte på en viss effekt, er det ingen som finner den troverdig. Det er altså formen det kommer an på. Hvis uttrykket er intimt fortrolig, er det ikke nødvendig å omtale seg selv for at talen skal arte seg som en betroelse. Politiske ytringer kan få autentisk preg om standpunktene ikke virker som de er absorbert utenfra, men gir inntrykk av å springe ut fra selve

personligheten. I tillegg bør engasjementet ikke bare stå i forhold til sakens alvor, men også virke som at en har kontakt med egne følelser (Johansen 2008, 91-93).

3.17 Troverdighet gjennom mediene

Finn Rasmussen mener også at troverdighet er en av sentrale aspektene som blir vurdert hos en politiker. Er det en person man kan stole på, og legge det politiske ansvaret i hendene til? Bedømmelsen av en politikers troverdighet vil for de fleste være basert på det de har sett, hørt eller lest om i mediene. Troverdigheten er derfor i stor grad avhengig av omtalen politikerne får i mediene. I tillegg til at man får anledning til å vise deler av sitt privatliv og sin personlighet, og dermed fremstå mere menneskelig. Som nevnt i avsnittet om intimisering og ethos-orientering, har de teknologiske endringene også ført til endring av den politiske kommunikasjonen og retorikken.

Medieforsker Paddy Scannel har identifisert de normene som kjennetegner kommunikasjonen på radio og TV-kanaler for politikere, om man ønsker synlighet. Scannel mener også at oppriktighet er en viktig norm, og at utsagn til mediene skal virke som bekjennelser. I tillegg til autensitet, der en politiker vil fremstå bedre om det virker som man kommer med originale ideer, og derav fremstår som et originalt menneske som er ærlig og skiller seg ut.

Selskapelighet og begivenheter er de to siste normene Scannel mener preger kommunikasjonen til ulike mediekkanaler. Man bør være hyggelig i sin kommunikasjon, i og med at radio og TV ofte er plassert hjemme i stua til folk og man bør ikke virke påtrengende. I sin kommunikasjon bør man også formidle begivenheter og opplevelser. Ikke nødvendigvis dramatiske opplevelser, men de bør være rike av detaljer og fortalt som en historie slik at det ikke blir kjedelig (Rasmussen 2012, 73-75).

3.18 Den retoriske situasjon

Lloyd F. Bitzer undersøker i artiklene «The Rethorical Situation» (1968) og «Functional Communication» (1980) hvilke vilkår og forhold som danner grunnlag for retorikken når vi gjennom funksjonell kommunikasjon søker å oppnå tilpasning til våre omgivelser. Det er i disse to artiklene vi først blir kjent med begrepet om «den retoriske situasjon».

Visse situasjoner har mangler, utfordringer eller problemer som inviterer til forandring eller behandling. I slike situasjoner kreves det at noen reagerer og forsøker å endre situasjonen til det bedre. Hvis denne endringen kan løses delvis gjennom bruk av tale og skrift, er det snakk om

retoriske situasjoner. Kommunikasjonen får retorisk betydning av situasjonen på samme måte som et svar får betydning gjennom et spørsmål. En situasjon er også retorisk om den rommer problemer eller utfordringer som kan løses eller modifiseres gjennom effektiv kommunikasjon. Flere forskere mener det er store likheter mellom det Bitzer kaller for «den retoriske situasjon» og «kairos» som vi tidligere har vært inne på. Begge betrakter retorisk tale som svar på situasjonens krav, men der kairos handler om de retoriske mulighetene, mener Bitzer den retoriske situasjonen er karakterisert av tvang. Situasjonen tilbyr ikke bare retoriske muligheter, den foreskriver bestemte retoriske responser, og er styrende for den som taler. Det er situasjonen som bestemmer hva som skal sies, og hvordan det skal sies. Bitzer mener en retorisk situasjon inneholder tre elementer: Det påtrengende problem (exigence), Publikum (audience) og De retoriske vilkår (constraints) (Kjeldsen 2014, 79-80).

1. Det påtrengende problem

Bitzer beskriver det påtrengende problem som «en ufullkommenhet som presser seg på. Det er en feil, en hindring, noe som venter på å bli gjort, noe som ikke er som det burde være» (Bitzer 1968, sitert i Kjeldsen 2014, 81).

Et eksempel på dette er når John F. Kennedy ble skutt i 1963. Da oppstod det ulike problemer som frykt, behov for informasjon, forklaringer og lovprisning av presidenten i tillegg til forsikringer om en overdragelse av regjeringmakten. Når det er gjort, oppløses det påtrengende problemet, og denne retoriske situasjonen opphører.

Det må nevnes at et påtrengende problem ikke trenger å være problematisk i ordets negative betydning, men kan også være når noen har vunnet en pris og liknende. Bitzer mener at et påtrengende problem som ikke kan modifiseres eller løses, ikke er retorisk. Det som skjer med nødvendighet, som for eksempel menneskets fysiologiske utvikling og død er påtrengende problemer, men ikke retoriske i seg selv.

Retorisk kommunikasjon behandler ikke det som skjer med nødvendighet. Man kan for eksempel ikke diskutere seg bort fra det faktum at vi alle skal dø. På tross av at det som skjer med nødvendighet ikke er retorisk i seg selv, fremkaller det ofte retoriske situasjoner med påtrengende problemer. Et menneskes død, for eksempel, skaper en situasjon som kaller på bestemte retoriske ytringer: minneord og minnetaler. Et påtrengende som kun kan modifiseres med andre midler enn kommunikasjon, er heller ikke retorisk. Påtrengende problemer er retoriske når de kan endres til det

bedre. Men, kun hvis denne endringen krever eller inviterer til kommunikasjon som kan aktivere eller engasjere mottagere med mulighet for å endre problemet. Et påtrengende problem består av et faktisk forhold og en relasjon til en interesse (Kjeldsen 2014 81-82).

Med faktisk forhold mener Bitzer «enhver samling av ting, hendelser, relasjoner, ideer, betydninger hvis eksistens er, eller oppfattes som, uavhengig av ens egen personlige subjektivitet» (Bitzer 1968, sitert i Kjeldsen 2014, 82). Statens avgifter på bensin er eksempel på et faktisk forhold, men for å utgjøre et påtrengende problem må det knyttes til en interesse, eksempelvis lavere bensinavgifter.

2. Retorisk publikum

I følge Bitzer består et retorisk publikum utelukkende av mennesker som ved hjelp av retoriske ytringer kan påvirkes og overbevises til å tenke eller handle på en bestemt måte, og som har mulighet og vilje til å skape den forandringen som kan avhjelpe situasjonens påtrengende problem.

Det påtrengende problemet kan også være i publikumet selv, for eksempel holdninger og synspunkter man ønsker å endre. Talerens oppgave i en retorisk situasjon er for det første å oppfatte det påtrengende problemet. Deretter må taleren overbevise publikum om sitt syn på situasjonen. Han eller hun må skape enighet om dette synet, slik at det retoriske publikum tenker eller handler på en måte som kan løse eller modifisere problemet.

Fordi det består av faktiske forhold og en tilhørende interesse, kan enighet mellom taler og publikum skje på fire forskjellige måter. For det første kan taler og publikum være enige om både det faktiske forholdet og den tilhørende interessen. En annen mulighet er at taler og publikum er enige om det faktiske forholdet, men uenige med hensyn til interessen i forholdet fordi de opplever forskjellige interesser eller forskjellige grader av interessen. En tredje mulighet er at taler og tilhører deler den samme interessen, men er uenige om de faktiske forholdene. En fjerde og siste mulighet er at taler og tilhører er uenige om både de faktiske forholdene og interessen (Kjeldsen 2014, 8385).

3. De retoriske vilkår

De retoriske vilkårene er de mulighetene og begrensningene som enhver taler må forholde seg til. Den retoriske situasjonen setter visse rammer for hvordan man skal reagere. Vilråene er de rammene som taleren må arbeide innenfor, og samtidig benytte seg av for å endre situasjonen. Man kan skille mellom to hovedtyper av retoriske vilkår, med utgangspunkt i Aristoteles oppdeling mellom de retorisk fagtekniske (ethos, logos og pathos) og de ikke-fagtekniske (ikke-retoriske)

bevismidler.

De ikke-fagtekniske vilkår består av de omstendighetene som taleren ikke kan styre, men kun forholde seg til. Dette kan være personer, hendelser, gjenstander, relasjoner, regler, prinsipper, lover, følelser, argumenter, konvensjoner og liknende. Disse skaper visse muligheter og begrensninger i forsøke på å løse et problem.

De fagtekniske vilkår styres av taleren, og bringes inn i situasjonen av ham og hans retoriske metode. Dette vil si hans personlige karakter, hans rasjonelle bevismidler, hans stil og emosjonelle appeller. Man kan også skille mellom de fysiske og kulturelle eller psykiskretoriske vilkår. De fysiske kan være de begrensninger og muligheter som forskjellige medier gir. Man taler på en annen måte når man står på talerstol uten mikrofon enn det man vil gjøre med mikrofon, for eksempel. De kulturelle og psykiske omstendighetene kan ofte være de viktigste, mener Kjeldsen. Når de har karakter av begrensninger eller motstand, er de oftest vanskeligere å overvinne. Dette kan for eksempel være holdninger hos mottageren som står i motsetning til talerens budskap.

De retoriske vilkårene er en del av situasjonen og har innflytelse på taler og publikum samt de beslutninger og handlinger som er nødvendige for å avhjelpe det påtrengende problem. Samtidig er både taler og publikum en del av situasjonen. Talerens oppgave er å oppdage og utnytte de rette retoriske vilkårene, slik at hans eller hennes retoriske respons vil påvirke publikum og løse problemet slik han eller hun ser det (Kjeldsen 2014, 86-87).

4. Metode

Begrepet metode kommer fra det greske ordet methodos som betyr «å følge en bestemt vei mot mål» (Johannessen, Tufte og Christoffersen 2011, 29).

Samfunnsvitenskapelig metode går ut på måten man skal gå fram for å få informasjon om den sosiale virkeligheten, hvordan denne informasjonen skal analyseres, og hva den forteller oss om samfunnsmessige forhold og prosesser. Man samler inn og analyserer data som er en del av empirisk forskning (Johannessen, Tufte, Christoffersen 2011, 29). «Metodelæren hjelper oss å treffe hensiktsmessige valg. Den gir oss oversikt over alternative fremgangsmåter og konsekvenser av å velge de enkelte alternativene» (Hellevik 2002 sitert i Johannessen, Tufte og Christoffersen 2011, 29).

Vi forstår metodelære som et hjelpemiddel til hvordan vi skal gå frem for å undersøke om våre antakelser stemmer med virkeligheten eller ikke, i tillegg til å lære oss om hvordan forskning er gjennomført og skal hjelpe oss til å forholde oss kritiske til forskningsresultater. Det finnes to veier til kunnskap når man snakker om metode, disse er kvalitativ og kvantitativ metode (Johannessen, Tufte og Christoffersen 2011, 29-30).

4.1 Kvalitativ metode

Gaute Aas Askheim og Tor Grenness forteller at kvalitativ metode handler om mer enn ulike metoder for innsamling av data. De ser på det som en måte å nærme seg virkeligheten på, der man gjerne ender opp med å produsere beskrivende data. Dette kan være det ulike mennesker sier, eller observasjon av deres adferd. «Kvalitativ forskning er dessuten opptatt av hva slag mening ulike mennesker tillegger ting de opplever eller erfarer (på jobb, i butikk, på ferie, i møte med fremmede kulturer mv)» (Askheim og Grenness 2014, 12-13). Fra mønstre i datamateriale kvalitative forskere har samlet inn utvikler de begreper, mening og forståelse. Den er altså overveiende induktiv.

Meningsfullhet er viktig for kvalitative forskere, i tillegg til nærheten mellom forsker og den eller dem som det forskes på. Et annet kjennetegn ved kvalitativ metode er at forskeren ønsker å anlegge et holistisk perspektiv, som betyr at individer eller grupper ikke reduseres til variabler, men sees på som en helhet. Kvalitative forskere er også opptatt av hvordan folk tenker og handler til vanlig.

Kvalitative metoder skiller seg ut fra kvantitative der metodene ikke er standardisert og bearbeidet på samme måte som kvantitative. Det finnes retningslinjer en forsker bør følge, men ingen regler.

Metoden skal heller tjene forskeren, uten at forskeren skal bli slave av den (Askheim og Grenness 2014, 13).

Metoden legger vekt på meningen bak individers erfaringer med et fenomen, og tar utgangspunkt i allerede eksisterende teorier. Når vi benytter kvalitative metoder er formålet som regel å komme nært innpå personer i en målgruppe som vi er interessert i å vite noe om. Kvalitative metoder forsøker å få informasjon om et begrenset antall personer, betegnet som informanter (Johannessen, Tufte og Christoffersen 2011, 100).

4.2 Valg av metode

«Kvalitativ metode er særlig hensiktsmessig hvis vi skal undersøke fenomener som vi ikke kjenner særlig godt, og som det er forsket lite på, og når vi undersøker fenomener vi ønsker å forstå mer grundig» (Johannessen, Tufte og Christoffersen 2011, 31).

I vår oppgave ønsker vi å se på den retoriske situasjonen til de deltagende politikerene, og på hvilken måte og med hvilke virkemiddel får de til å styre debatten i ønsket retning, så det var naturlig for oss å velge kvalitativ metode fremfor kvantitativ. Vi ønsket komme nært innpå dem vi studerer, og undersøke hva slags mening de tillegger ting de opplever eller erfarer. Vi ser ingen hensikt i å generalisere i en slik oppgave, men er mer opptatt av å forstå informantene våre.

Enkelte forskere er opptatte av at vitenskapelig kunnskap bør være likestilt med generaliserbar kunnskap, og utvalgene som gjøres bør være representative for en større populasjon. Kvalitative forskere mener derimot at det vil være mer hensiktsmessig å operere med utvalg som er mer eller mindre skreddersydd for den undersøkelsen som ønskes gjennomført (Askeheim og Grenness 2014, 21). Vårt utvalg er gjort på bakgrunn av vår problemstilling, og vi mener utvalget er skreddersydd til det vi ønsker å undersøke.

4.3 Forskningsdesign

Forskningsdesign vil si at man bestemmer seg for hva slags undersøkelsesopplegg man velger. Det er altså ikke forskjell på kvalitativ og kvantitativ forskningsdesign, men opplegget man har valgt vil bestemme de regler og prosedyrer man skal følge for å innhente den informasjon som kreves for å svare på undersøkelsesspørsmål, eller kaste lys over problemstillingen. Regler og prosedyrer vil si hvilken metode man har valgt. Kvalitativ design er ofte mer fleksibel, der man også gjerne har en løsere problemstilling. Dette er fordi prosessen skal sikre at vi er åpne for det som materialet kan

fortelle oss, og at vi systematiserer den informasjonen vi får tilgang til under hele prosessen. I enkelte tilfeller kan det hende man da må endre på problemstilling eller andre ting.

Den kvalitative forskningen bør derimot inneholde en beskrivelse av hva undersøkelsen skal fokusere på, hvem som er aktuelle informanter, samt hvor og hvordan den skal gjennomføres (Askheim og Grenness 2014, 65-66).

Vi har i denne oppgaven valgt å undersøke retorikk i en spesifikk debatt. Forberedelser til både programleder, redaksjonen og de deltagende politikerne er sentrale spørsmål i oppgaven. Vi ønsker også å se på hvordan en politikers retorikk kan være med på å påvirke vår oppfatning av han eller hennes troverdighet. Da vi har begrenset oss til en spesifikk debatt, var det naturlig å velge ut informantene fra den aktuelle debatten. Våre informanter ble da programleder Ingunn Solheim og ansvarlig redaktør for Anne Katrine Førli (begge fra NRK Debatten), samt de tre norske politikerene som deltok i programmet: Snorre Valen, Stefan Heggelund og Kristian Norheim.

Når vi skulle bestemme oss for hvor vi ønsket at intervjuene skulle foregå forkastet vi idéen om å møtes på nøytral grunn. Dette fordi vi innså det ville begrense muligheten for når vi kunne få gjennomført intervjuene, ettersom dette er travle mennesker. Valget falt derfor på NRK Marienlyst for Ingunn Solheim og Anne Katrine Førli. Politikerne valgte vi å møte på Stortinget.

Når det kommer til hvordan intervjuene skulle gjennomføres hadde vi et ønske om å begrense hvor lenge vi sitter med de ulike informantene, så langt det lot seg gjøre. Dette så vi på som en utfordring da også ønsket så god og utfyllende informasjon som mulig, i tillegg til en nærhet til informantene som man kanskje ikke oppnår på 10 minutter. Vi håpet at vi endte et sted mellom 20 og 30 minutter på politikerne, og et sted mellom 30 og 45 minutter med NRK (ettersom de ønsket å la seg intervju sammen).

Et annet kjennetegn ved kvalitativ design er at de valgene man tar med hensyn til design, ofte er preget av forskerens egne erfaringer og holdninger. Vår egen forståelse og våre fordommer blir ofte tatt med når vi designer opplegget. Mange forskere som er tro til denne metoden, mener at forståelse er et nødvendig vilkår for at forståelse skal være mulig. Dette vil si at mange av de tingene vi tar for gitt, ofte ubevisst, vil prege vår oppfatning av den virkeligheten vi skal undersøke. Forskerens ståsted blir derfor viktig når det gjelder hvordan designet blir utformet (Askheim og Grenness 2014, 67).

4.4 Dybdeintervju

Dybdeintervju er en av de tre mest brukte metodene for innsamling av kvalitative data.

«Dybdeintervju kan brukes som en fellesbetegnelse for en rekke ulike former for intervjuer med enkeltpersoner der man ikke er bundet av et ferdig oppsatt spørreskjema med forhåndskodede svaralternativer» (Askheim og Grenness 2014, 88). Metoden har sitt utspring i klinisk psykologi, og benyttes blant annet i samtaleterapi. Den som gjør intervjuet vil ofte være forskeren selv. Hensikten med dybdeintervjuer vil som regel være å avdekke motiver og holdninger knyttet til sosiale eller fysiske forhold på en arbeidsplass, til kjøp og bruk av ulike varer og tjenester, eller gi innsikt i konsekvenser av tiltak som er gjennomført. Fordelene med dybdeintervju, i motsetning til fokusgrupper, føler ikke informanten noe press fra en gruppe (Askheim og Grenness 2014, 89-90).

Andre fordeler med dybdeintervju er at informanten har følelsen av å være i fokus, og blir viet mer oppmerksomhet. Dette kan skape en sterkere motivasjon for å delta aktivt i intervjuet. Informanten kan ikke slappe av fordi andre snakker, så han eller hun selv vil også ofte være mer konsentrert. Dette vil igjen kunne føre til at forskeren kan bruke mer tid på hver enkelt informant og avdekke dypere holdninger samt mer informasjon. Situasjonen rundt dybdeintervjuet skaper en annen form for nærhet eller intimitet mellom informant og moderator, som kan føre til at informanten avdekker mer sensitiv informasjon (Askheim og Grenness 2014, 90).

På bakgrunn av dette følte vi at det var mest hensiktsmessig for vår problemstilling og våre informanter at vi benyttet oss av dybdeintervjuer.

4.5 Utvalgsprosedyre

Hensikten med kvalitative undersøkelser er å få mest mulig kunnskap om fenomenet, så rekruttering av informanter har som oftest et klart mål. I metodelitteraturen kalles dette for purposfull sampling eller strategisk utvelgelse av informanter (Johannesen, Tuft og Christoffersen 2011, 106). Dette vil si at forskeren først tenker gjennom hvilken målgruppe som må delta for å få samlet nødvendig data, deretter må man velge ut personer fra målgruppen som skal delta i undersøkelsen. Hva som skal legges til grunn for rekrutteringen, og hvor mange informanter som skal med er ikke alltid enkelt å bestemme på forhånd. Noen ganger vil dette falle naturlig underveis i undersøkelsen. Utgangspunktet for utvelgelse i kvalitative undersøkelser er altså hensiktsmessighet (Johannesen, Tuft og Christoffersen 2011, 106-107). Vår målgruppe ble veldig naturlig i henhold til avgrensningen av oppgaven.

Da vi hadde bestemt oss for å analysere en spesifikk debatt, var det naturlig å intervju de som deltok i den. Det finnes ulike måter å sette sammen strategiske utvalg på. Vi har valgt å benytte oss av ekstreme og/eller avvikende utvalg. Et slikt utvalg består av personer eller tilfeller som er rike på informasjon fordi de er ekstreme, spesielle eller avvikende i forhold til andre. Ofte dreier dette seg om spesielt vellykkede tilfeller eller spesielt mislykkede tilfeller. Denne utvalgsmetoden skiller seg fra intensive utvalg som består av personer som er sterkt preget av et kjennetegn uten nødvendigvis å være ekstreme (Johannesen, Tufte og Christoffersen 2011, 107).

Som nevnt, gjorde avgrensningen av oppgaven det naturlig for oss å velge utvalg, og det falt da på ekstreme og/eller avvikende utvalg, der det kun var de aktuelle politikerne, programlederen og redaksjonsansvarlig som var deltakere i den debatten vi vil undersøke, det ville vært hensiktsmessig å intervju. På bakgrunn av ulike utfordringer som tid, kostander, reise og andre faktorer falt valget på å ikke velge Björn Söder som informant, der han er en person vi visste ville være vanskelig å få tak i. Björn Lindahl fant vi det heller ikke like hensiktsmessig å intervju som våre andre informanter, fordi vi først og fremst ønsket å fokusere på de ulike politikerne og programlederen.

4.6 Forskningsetikk

Forskningsetikk handler om de grunnleggende moralnormene for vitenskapelig praksis. Dette vil si egen atferd (opptre redelig), om hensynet til forskningsobjektene (informert samtykke, ikke føres bak lyset) og om å vise samfunnsmessig ansvar (samfunnsmessige konsekvenser av forskningen) (Askheim og Grenness 2014, 162).

4.6.1 Utfordringer for kvalitativ forskning

God kvalitativ forskning krever at forsker og informant inngår et forhold preget av gjensidig respekt. Men, under gjengivelsen av intervjuet kan det oppstå et problem for forskeren; skal man gjengi intervjuet slik det var, med den muligheten for at andre kan identifisere respondenten, noe som i enkelte tilfeller kan slå negativt ut for den som er intervjuet. Eller skal man maskere innholdet slik at det blir vanskeligere å identifisere kilden, men som heller ikke dekker alt det informanten egentlig mente å uttrykke.

Det er noe forskeren må vurdere fra gang til gang, og enkelte ganger vil det heller ikke være noe problem for informanten å bli identifisert, dette kommer mye an på hva man forsker på og hvor sensitiv informasjonen fra informanten er. Dette var ikke en utfordring for vår del der alle informantene hadde blitt opplyst om på forhånd at vi kom til å bruke deres fulle navn i vår oppgave,

noe alle var komfortable med. Sensitiv og personlig informasjon om de ulike informantene var ikke relevant for vår oppgave, så dette har ikke vært en utfordring.

Et annet dilemma kan oppstå når forskeren tror at villigheten til å delta vil synke om deltakerne får full informasjon om opplegg og mål med undersøkelsen. Våre informanter fikk i forkant av intervjuene forklart hvilket tema vi har valgt, og hvorfor, grunnen til at vi ønsket å snakke med dem, i tillegg til hva vi ønsket å snakke om i intervjuet. Et kjernepunkt i etisk akseptabel forskning er at deltakerne får «informert samtykke» til å delta.

Etiske utfordringer oppstår i alle faser under et forskningsprosjekt, derfor er det viktig under planleggingen å tenke gjennom hvordan man skal unngå at undersøkelsen fører til negative eller skadelige konsekvenser for deltakerne. Det finnes ingen standardoppskrift på hvordan brudd på etiske regler unngås, så det er det viktig å være kontinuerlig oppmerksom på hvilke utfordringer dette medfører for alle som arbeider med forskning (Askheim og Grenness 2014, 164-165).

4.7 Reliabilitet og validitet

Reliabilitet og validitet vil si om resultatene er til å stole på og gyldige. Når man stiller krav til resultatenes gyldighet, vil dette si riktig bruk av instrument som er benyttet. Spørsmål om gyldighet vil si at man får de resultater man har bruk for. Undersøkelsesresultates reliabilitet eller pålitelighet vil gå ut på graden av reproduserbarhet. Dette inngår i kravet om etterprøvbarhet. Dette innebærer alt fra de kildene vi påberoper oss, til de metoder vi anvender og de konklusjoner vi trekker, skal kunne etterprøves av andre. Mange mener dette er det mest sentrale kravet til forskning.

Når det kommer til konsekvenser for hvordan reliabilitetkravene oppfylles, er det en stor forskjell mellom kvalitativ og kvantitativ forskning. Undersøkte personer innenfor kvantitativ forskning ses på som objekter, mens innenfor kvalitativ ses de på som subjekter. Dette vil si at innenfor den kvantitative tradisjonen er det andre forskere som vurderer undersøkelsens pålitelighet, mens i kvalitativ forskning er det undersøkelsespersonene eller subjektene som selv utfører kontrollen av påliteligheten. Dette kan for eksempel skje gjennom kontinuerlige feedbackprosesser mellom forsker og intervjuet. Kvaliteten på alt arbeid vi gjør, kan sikres på flere måter enn gjennom etterprøving av andre.

Prosessen bør også gjøres maksimalt transparent, som vi si at man beskriver detaljert hvordan man har gått frem fra start til slutt. Dette er for at det skal være enklere for andre forskere å

kvalitetsvurdere arbeidet vi har gjort. Resultatene skal ikke bare være pålitelige, men også gyldige. Gyldigheten går ut på om man har målt det man ønsker å måle. Måling går i utgangspunktet ut på å gjøre atferd eller handlinger om til talluttrykk. Kvalitativ forskning måler verken holdninger eller atferd, så spørsmålet om man har målt det man ønsker å måle blir derfor meningsløst når det kommer til det å vurdere validiteten av kvalitative studier. I stedet for å spørre om vi måler det vi har til hensikt å måle, kan man heller spørre om man undersøker det vi har til hensikt å undersøke.

Det opereres med validitetstester innenfor kvalitativ forskning, men det finnes ikke måter å undersøke validitet på som gir sikker og entydig informasjon om hvorvidt resultatene er valide eller ikke. Det er heller ikke slik at begrepet validitet har et entydig og veldefinert meningsinnhold. Askeheim og Grenness mener man heller bør snakke om grader av validitet, men at det imaginære toppperfeksjonspunktet aldri kan nås, fordi ingen undersøkelser er helt feilfrie. De mener den enkleste måten å evaluere en undersøkelses validitet på er å vurdere dens face-validity. Dette vil si hvor tillitvekkende undersøkelsen virker. Dette vurderes gjennom å ta hele forskningsprosessen i nærmere øyesyn og se på sammenhengen mellom problemstillingen som skal undersøkes, den valgte metode, selve gjennomføringen og de resultatene man kom frem til.

Formålet med undersøkelsen, det vil si hva resultatene av undersøkelsen brukes til, legger noen ganger føringer som tilsier at det ikke nødvendigvis er graden av nøyaktighet som er viktigst. Noen ganger kan det å legge for stor vekt på nøyaktighet virke mot sin hensikt (Askeheim og Grenness 2014, 22-24).

4.8 utfordringer ved bruk av kvalitative metoder

Vi har tidligere nevnt hvorfor vi har valgt å benytte oss av kvalitativ metode, og fordeler ved den. Men, metodevalget kan føre til visse utfordringer. Når det kommer til kvalitativ metode har den en begrenset utsagnkraft. Dette vil si at man har begrensede muligheter til å trekke mer generelle konklusjoner fra resultatene i kvalitative undersøkelser. Dette henger sammen med utvalgsprosedyrene.

Utvalg i kvalitative undersøkelser er, i motsetning til kvantitative, gjerne små og ikke-representative. Målet med kvalitative undersøkelser er å komme nært inn på representantene for den målgruppen man er interessert i. Man er ikke bare interessert i hva ulike mennesker gjør, men også hvordan de oppfatter virkeligheten rundt seg. Dette vil si at datainnhentingprosessen ofte blir tidkrevende. Utvalgsprosedyren, som tidligere nevnt i oppgaven vil derfor tilpasses til den

målgruppen vi ønsker å lære mer om, siden slike intervjuer vil være tidskrevende når det kommer til å hente inn informasjon og dataanalyseprosessen (Askheim og Grenness 2014, 42-44).

4.8.1 Reliabilitetsproblemer

Reliabiliteten til en undersøkelse dreier seg om i hvilken grad tilfeldige forhold får innvirkning på resultatene. Slike forhold som kan gjøre resultatene mindre pålitelige kan være forhold ved omgivelsene i undersøkelsesituasjonen (ulike former for forstyrrelser, påvirkning fra andre, temperatur i lokalet og liknende), forhold ved forskeren under selve datainnsamlingen (om han eller hun er trett, nervøs, oppspilt, motivert, språket, kjønn og annet), forhold ved selve undersøkelsesinstrumentet (intervjuguiden, observasjonskjemaet, tvetydigheter i teksten) eller omstendigheter rundt dataanalysen (subjektivitet, mangel på regler/retningslinjer i analysearbeidet).

For å teste om vi kan stole på resultatene av en kvalitativ undersøkelse, kan man gjennomføre reliabilitetstester på flere måter. Et problem man kan støte på her er kravet om intersubjektivitet, at flere kan enes om at resultatene gir et pålitelig uttrykk for den virkelighet som er blitt undersøkt, først og fremst som en konsekvens av at flere forskere gjennom bruk av samme undersøkelsesopplegg kommer frem til samme resultat. Unni Wikan mener at de resultatene hun selv kommer frem til i kvalitativ forskning ikke er fullt ut reproducerbare. Dette er fordi forskeren vil være sitt eget instrument i kvalitative studier, og en selv må gjøre arbeidet på sin måte.

Som tidligere nevnt kan man bruke informantene for å teste intersubjektiviteten, som vil være et forsøk på å sannsynliggjøre reliabiliteten gjennom bruk av forskjellige metoder (Askheim og Grenness 2014, 44-45).

4.8.2 Validitetsproblemer

Som nevnt tidligere går validiteten ut på hvorvidt undersøkelsen gir svar på det den er ment å skulle gi svar på. Ofte må man forholde seg til en begrepsvaliditet i undersøkelser. Forstår alle informantene for eksempel retorikkbegrepet, og legger alle informanter samme betydning i det?

I kvalitative studier er det lettere å løse denne typen problemer fordi det er en større nærhet mellom forsker og dem som er gjenstand for undersøkelsen. Gjennom å være tett på hverandre kan misforståelser og uklarheter elimineres. Man kan også bruke flere metoder for å fange inn det man er ute etter. I tillegg er det mulig å prøve ut egne tolkninger mot de personer man har undersøkt (Askheim og Grenness 2014, 45-46).

5. Før programmet starter

Redaksjonen i «Debatten» bruker mye tid på å klargjøre før et program skal på luften. Det er mye som skal kartlegges og forberedes, alt fra valg av tema (i starten av uken, og de to første dagene hender det at de sjonglerer tre forskjellige mulige temaer før de lander på ett) til rekkefølgen på hvem som skal snakke når, og de kravene det setter til kameraføringen i studio. Det er mye logistikk og mange timer tilbragt foran en dataskjerm eller i samtale på telefonen før sending på torsdagene.

5.1 Valg av tema og redaksjonens forberedelser

Klokken viser tretten minutter over fire, dagen er torsdag 18. september og det er i overkant av fem timer igjen til «Debatten» starter på NRK. På kanelens eget nettsted for kommentarer og kronikker blir det publisert et innlegg skrevet av Björn Söder fra det svenske partiet Sverigedemokraterna. Det handler om hvilken politikk de vil ha i Sverige når det gjelder flyktninger og innvandring, og at de i søken etter en mer restriktiv linje ser mot den sittende norske regjeringen og mot Danmark. I toppen av denne artikkelen står det at Björn Söder er gjest i kveldens «Debatten» på NRK 1.

Redaksjonen i «Debatten» har jobbet med denne saken hele uken. Allerede på mandagen har den vært oppe som et av flere mulige temaer for ukens sending, og etterhvert som torsdag har kommet nærmere er tema spikret, gjester booket og studio rigget.

Prosessen i NRK i forkant av debatten er krevende og de fire som sitter i redaksjonen, programleder Ingunn Solheim, redaktør Anne Katrine Førli og to andre journalister/researchere har ringt representanter fra de andre svenske partiene, mediemennesker i Sverige og journalister fra den svenske pressen. Felles for dem alle er at de ikke på noe nivå ønsker å møte i en debatt der en representant for Sverigedemokraterna er tilstede. Debattklimaet i Sverige for partiet lengst til høyre er mildt sagt kald.

Bare noen dager tidligere har det vært valg i nabolandet, og underveis i valgkampen har Høyres Stefan Heggelund fungert som en slags utgående kommentator for «Dagsnytt18». Han har ved flere anledninger vært i studio for å snakke om valget, senest onsdag 15. september. Han er en naturlig mann å spørre om vil delta i debatten, en forespørsel han raskt takker ja til. Redaksjonen fortsetter å sanke deltagere, Kristian Norheim fra Fremskrittspartiet og Snorre Valen får begge forespørselen om å være med tidlig i uken, og begge melder seg på.

Som en del av forberedelsene bruker redaksjonen mye tid på å snakke med og forberede deltagerene sine. De tar opp hva tema er og hva de ønsker at det skal snakkes om. De forteller ikke nødvendigvis alle spørsmål som skal dukke opp, men et stykke informasjon alle sitter med før sendingen starter er hvem som får første spørsmål, og hva dette spørsmålet er. Og som Kristian Norheim kunne fortelle da vi i vårt intervju spurte om i hvilken grad han var forberedt på hva som ville bli sagt av de andre i debatten:

«Ja, det har jeg da. Og er det ukjente så gjør jeg en liten research på hvem disse folkene er, men det er klart at kollegaer fra Stortinget de vet jeg hvem er og hvor de står, men hvis det er folk utenfor, forskere eller noe sånt noe så gjør jeg en liten research... Så vi er forberedt på hvem vi møter.»

Det er nær sagt ingen som går inn i debatten uten at de vet hva de går til, og hvis noen gjør det så er det til tross for arbeidet redaksjonen legger ned i forberedelsene av programmet. Dette begrenser ikke bare eventuelle overraskelser, men det er også med på å drepe noe av spontaniteten som kan oppstå i en sending – noe som kanskje er bra sett fra et logistikkmessig utgangspunkt, men dertil dårlig for de som ønsker en uforutsigbar og underholdene debatt. For det er balansegangen NRK er nødt til å mestre, den mellom underholdningsaspektet en TV-sending krever og de redaksjonelle hensyn og verdiene.

5.2 Den retoriske situasjonen

På spørsmål om en politiker i debatt tar med seg inntrykkene publikum har av partiet han tilhører inn i studio var svaret et entydig ja. Alle de tre deltagerene i debatten mente at det er alltid en viss ballast ettersom man for et liten stund på torsdagskvelden er partiets ansikt utad. Dette kunne av og til være negativ, men også, i følge Snorre Valen være til debattantens fordel:

«Altså, en av grunnen til at jeg kan hytte med neven, som du sier, er jo fordi vi i SV har et mål om å nå ut til... øhm, når jeg snakker på TV er det jo hyggelig om alle som ser på synes at det jeg sier er smart, men sånn er det jo ikke. Mer enn halvparten av de som ser på er jo uenige i det jeg sier, så mitt mål er jo å nå ut til de 15-20% som er mest enig med meg, og som kan tenkes å stemme på mitt parti eller melde seg inn i SV. Og da kan jeg ta på meg en form, og uttrykke meg på en måte som ikke trenger å blidgjøre alle.»

Og det stemmer kanskje det, at de som tilhører de mindre partiene ikke trenger å ta like mye hensyn som for eksempel Høyre eller Arbeiderpartiet. Når det er sagt så vil det jo også bety at de resterende 80% av publikum har tillagt deg kvaliteter og meninger. Disse er du er nødt til å manøvrere deg forbi før de er interessert i å lytte til budskapet du ønsker å forfekte, og som Kristian Norheim sier:

«Jeg tror de som følger debattprogrammene, jeg tror på en måte at de sitter litt sånn... Med en oppfatning av hvem de heier på før debatten begynner, og at du sitter med noen bestemte oppfatninger av hva en FrPer eller hva en SVer skal mene. Det er ikke sikkert du sitter med en like bestemt oppfatning av hva en Senterpartist skal mene hvis det ikke er om landbrukspolitik, eller KrF hvis det ikke er noe verdibasert.»

Det er situasjonen man befinner seg i som er med på å skape retorikken man må bruke for å nå de man ønsker å snakke til. Dette kalles for den retoriske situasjon, og den består av tre momenter (Kjeldsen 2014, 79-87):

1. Påtrengende problem

Det påtrengende problem er en situasjon eller hendelse som oppstår og som kan utbedres eller løses ved diskurs. Ekstremeksempelet er et politikerdrap fordi det krever tale fra andre politikere, kongehuset, og media. Det påkaller krav om ord, og ordene er med på å lette situasjonen, sette ord på følelser og skape forståelse.

2. Retorisk vilkår

Dette handler om omstendighetene som avgjør hvordan vi velger å handle. Er det muligheter eller begrensninger som taleren må forholde seg til. Kan taleren selv gjøre noe, eller er han avmektig? Tid, sted, prosesser og støy er alle variabler som påvirker de retoriske vilkårene. Vi kan også dele opp i fysiske (stor plass, ingen mikrofon) og kulturelle (de liker meg ikke, og vil ikke lytte) retoriske vilkår.

3. Retorisk publikum

Hvem henvender du deg til? Sekunder eller primær? Velgere eller beslutningstakere? Ord påvirker og endrer, og den retoriske situasjon krever nær sagt alltid et publikum – et publikum som kan påvirkes. Det kreves også at publikumet har mulighet eller vilje til å skape den forandring som kan avhjelpe situasjonens påtrengende problem.

5.2.1 Tre politikere, tre utgangspunkt

Hva er så utgangspunktet for våre tre politikere? Hva tar hver av de med seg inn i debatten, og på hvilken måte har de forberedt seg? Hva er deres retoriske situasjon?

Felles for to av dem er det påtrengende problemet. Sverigedemokraterna har gjennom Björn Söder skrevet en kronikk som kobler den sittende regjerings asyl- og innvandringspolitikk opp til den de selv ønsker seg i Sverige. Noe som igjen insinuerer at Norge er like reaksjonært og innvandringsfiendtlig som vi her hjemme oppfatter Sverigedemokraterna. En sammenligning spesielt ingen innad i Høyre eller FrP ønsker at skal uimotsagt, så når Heggelund og Norheim får invitasjonen takker de ja til å delta i «Debatten». Og begge to drar dit med en klar agenda. Heggelund forteller for eksempel:

«Jeg ville da være der å diskutere med Sverigedemokraterna, og et av mine hovedpoenger var forskjellen på assimilering og integrering, og få frem den forskjellen. For den er veldig viktig. Og når de prøver å si at de har en norsk flyktning- og innvandringspolitikk så har de ikke det. Fordi de vil ha assimilering, mens vi vil ha integrering, og alle partier i Norge støtter en integreringslinje, mens Sverigedemokraterna støtter en assimileringlinje. Så det var egentlig mitt mål, å få frem den forskjellen.»

Norheim har samme utgangspunkt, men innser at det ikke bare er kronikken til Björn Söder og det Söder eventuelt kommer til si i løpet av debatten, som han er nødt til å forholde seg til. På andre siden av bordet står SVs Snorre Valen og han har en helt egen agenda. Norheim selv sier at:

«Jeg visste at jeg hadde to motstandere i den debatten. Jeg hadde Snorre, og jeg hadde Söder. Så min oppgave er både å svare begge to, for jeg visste at selv om Söder og Valen er motstandere så er også Valen min motstander, så min oppgave var å passe på at begge to skulle få svar på tiltale.»

Som et resultat av både politikernes inngående kunnskap om tematikken, og deres Stortingkolleger, og de grundige forberedelsene som gjøres av NRK i forkant av sending er de to fra regjeringspartiene grundig forberedt på hva som kan dukke opp i debatten. Det samme gjelder tredjemann, Snorre Valen, selv om han møter i debatt med et annet utgangspunkt enn de to andre:

«Ja, for det gav jo meg muligheten til å sette norsk asylpolitikk i en kontekst. Altså, den har jo over tid blitt veldig streng sammenlignet med veldig mange andre land som vi vanligvis sammenligner

oss med, uten at noen egentlig har satt ord på det i Norge.... Så når det plutselig dukker opp en aktør i Sverige, som alle er enige om at er ytterliggående høyre-radikale og sier «vi liker den norske asylpolitikken», så er det klart at det gir meg en mer offensiv rolle – for det gir meg muligheten til å si «dette bør vi ta på alvor», de som kjører mest tommel opp for vår asylpolitikk er et parti vi absolutt ikke deler menneskesyn med!»

SVs representant er i angrepsposisjon. Han kommer fra et parti som er i opposisjon til de to andre, og på bakgrunn av debattens tematikk har han ingenting å tape på å gå hardt ut. Det er ingenting han må forsvare, og han vet gjennom alle forberedelsene som er gjort at Høyre og Fremskrittspartiet sitt fokus på kvelden kommer til å være rettet mot å skape avstand mellom seg selv og Sverigedemokraterna.

De retoriske vilkårene til de tre politikerene er også veldig like. De vil alle få en plass ved bordet, og de vil alle få den kameratiden de selv ønsker så lenge de klarer å ta og holde på ordet. Det eneste de trenger å ta hensyn til er hvem de ønsker å snakke til, hvem som er deres retoriske publikum. Og det er kanskje her den største forskjellen ligger. Både Valen og Norheim uttalte i intervjuene med dem at de tror det å være fra et lite parti gjorde det enklere å spisse budskapet de hadde. De mente at det var færre hensyn å ta når man hadde et mindre publikum ettersom det var færre man kunne risikere å fornærme eller støte fra seg. Som Norheim sier:

«Høyre og Arbeiderpartiet er jo partier som er store, partier som ikke alltid er så tydelige. Og det er kanskje det som kjennetegner de, at de legger seg litt i mellom av og til. Mens FrP og Sv vi sparker litt i fra, men da blir det... Det kan bli litt heiagjenger da.»

Det er altså tre politikere og de har alle tre en helt egen plan og agenda for sin deltagelse i debatten, og vi skal senere i oppgaven se i hvilken grad de lykkes med disse planene.

6. Introduksjon av tema og premissene for kveldens debatt

Debatten starter med at Solheim lar Björn Söder redegjøre for hvorfor han er i Norge og i «Debatten», og han får fortelle at ingen av de andre svenske politiske partiene vil diskutere flyktningespørsmål eller innvandring med Sverigedemokraterna.

Ingunn Solheim kan etter det fortelle at det skal bli en diskusjon rundt dette, og at det er to spørsmål som skal besvares denne kvelden:

«Hvorvidt norsk og svensk flyktningpolitikk skiller seg fra veldig hverandre og hvorfor det er sånn, og det at Sverigedemokraterna blir inspirert av norsk regjering til sin politikk»

Det andre spørsmålet er egentlig ikke så mye et spørsmål, det er en etablert sannhet all den tid Sverigedemokraterna selv har uttalt dette i en kronikk på NRKs egen portal for brukergenerert innhold (NRK.no/ytring). Det første spørsmålet derimot er reelt, men det blir i stor grad redegjort for i åpningspassiaret mellom Solheim og universitetslektor Anders Jupskås. Han tar for seg hvilke faktiske forskjeller som er med på å påvirke mengden flyktninger Norge og Sverige tar i mot, og når han får spørsmål om forskjellen og/eller likheten mellom Fremskrittspartiet og Sverigedemokraterna så gir han en god redegjørelse for det også. Vi er ikke mer enn fem minutter inn i sendingen og de to spørsmålene Solheim har fortalt at panelet skal diskutere har i stor grad blitt besvart. Når hun videre introduserer videoklippene som skal starte debatten sier hun:

«Det er altså sånn at måten Norge og Sverige omtaler flyktninger fra Syria, flyktninger som er på flukt fra krig, måten vi omtaler det på er ganske forskjellig. Nå skal vi vise et klipp med to statsministere fra samme verdisyn, samme politiske grunnsyn, men med helt ulike svar på hvordan man skal hjelpe flyktninger fra Syria»

Dette kan oppleves som et forsøk på å konstruere en konflikt som ikke er tilstede. Det er riktignok to politikere fra partier med samme verdisyn som snakker ulikt om flyktninger, men det er fordi de snakker om to helt forskjellige ting innenfor samme tematikk. Solberg snakker om en konkret sak i en intervjusetting, mens Reinfeldt snakker generelt om innvandring og flyktninger fra krig fra en talerstol. Når Ingunn Solheim legger de to filmklippene til grunn for at Norge og Sverige har forskjellige syn på flyktninger, og at det er en av årsakene til at flyktningepolitikken de to landene i mellom er forskjellig, så opplever vi at hun bommer på målet.

6.1 En rask gjennomgang

Stefan Heggelund får æren av første spørsmål som handler om hvorvidt en norsk statsminister kunne sagt det samme som Reinfeldt gjør i videoklippet som nettopp har blitt vist. Dette følges opp med hva han tenker om den moralske forskjellen i ordvalg – begge to er spørsmål Heggelund svarer godt på. Han erkjenner at det kan oppleves som at den svenske flyktningepolitikken er både mer åpen og kanskje varmere, men at dette først og fremst handler om at Norge sitt fokus er hvordan ta vare på de som får opphold her.

Videre påpeker han at premisset for spørsmålet kanskje ikke er riktig. Han opplever at de snakker om to forskjellige ting, og at Norges prioriteringer når det gjelder innvandring ligger et annet sted enn de gjør i Sverige. Han skiller mellom det faktiske arbeidet som gjøres, og den sittende regjerings fokusområde. Han sier at dersom det er et moralsk moment inne i bildet så er han, og som en forlengelse av seg selv partiet Høyre, for å hjelpe folk i nød. Men, som han sier, å hjelpe folk i nød handler ikke kun om hvilken mengde, men på hvilken måte man skal hjelpe på.

Heggelund er stødig og rolig. Han snakker med stor kunnskap og politisk tyngde. Det er ingenting i starten av debatten, og i svaret på første spørsmål, som gir en pekepinn på retningen diskusjonen ender opp med å ta.

Snorre Valen er nestemann ut og han virker ikke videre interessert i å snakke om den sittende regjeringens løsninger og fokusområde når det gjelder flyktningepolitikk. I likhet med Heggelund så snakker Valen med stor trygghet og tyngde. De er begge profesjonelle politikere med den troverdigheten det innebærer. Forskjellen, og den kommer tydelig frem i Valens angrep på Høyre og FrP, er at som representant for SV med den historien partiet har så kan han tillate seg selv å hytte med neven. Han kan tillate seg «rettferdig harme» over et parti som han mener har snudd fra å kritisere et FrP med farlige meninger til å ta de inn i regjeringsvarmen, og la de være med på å styre landet:

«Og enda verre, mener jeg, så har Høyre forlatt sine verdier, og evnen til å si stopp. Det er bare fire år siden Per Kristian Foss, for eksempel, som jeg tror da var nestleder i Høyre sa at måten FrP snakket om muslimer på, det minnet han om hvordan jøder ble omtalt på tredvetallet. Det er et ganske sterkt budskap, og det kom ikke fra SV, det kom ikke fra antirasistisk senter, det kom fra Høyre. Nå er det tyst, og det er fordi Fremskrittspartiet har blitt tatt inn i varmen av Høyre, og Høyre er avhengige av de for å få makt.»

Tyngden og troverdigheten til Valen er tuftet på mye av det samme som hos Kristin Halvorsen (Johansen 2008, 63). Det er en opplevelse av spontanitet og autenticitet over det han sier. Han tror på det selv og han fremstår ikke som en polert yrkespolitiker. Det er noe uformelt i måten han fremstår, og han virker genuint opprørt over Høyre har solgt sine prinsipper og verdier for å få regjeringsmakt sammen med Fremskrittspartiet.

Heggelund virker ikke videre preget av bildet som males av partiet hans, og deres samarbeid med Fremskrittspartiet. Han nøyer seg med å raskt kommentere SV-representantens forsøk på dra debatten i en bestemt retning. Selv fokuserer han på det arbeidet som gjøres i Norge i dag, et arbeid han mener gjøres godt. Samtidig er han ydmyk nok til å påpeke at man skal være varsom når man vurderer politikken som føres i Norge på akkurat dette området. Det er ikke nødvendigvis slik at den er så bra som den kan bli. Ydmykheten, og erkjennelsen av at selv om det gjøres en god jobb så kan det også bli bedre, er med på styrke inntrykket av ham som kunnskapsfull og dyktig. Han lar seg ikke vippe av pinnen til tross for hard skyts fra Valen.

Ordvekslingen de to politikerne i mellom avsluttes med at Valen sier han ser et Norge med større hjerterom enn det Heggelund gjør. Han påpeker at det i videoen der statsminister Erna Solberg snakker om utfordringer handler om kun 123 flyktninger, mennesker vi har rom til å hjelpe og invitere inn til landet vårt. Videre sier han at situasjonen i Sverige der Sverigedemokraterna har fått en økt oppslutning i stor grad er Reinfeldt sin egen feil.

Videre inviterer Solheim Kristian Norheim i debatten, og stiller han spørsmålet hvorfor det er så stor forskjell på måten Reinfeldt snakker om flyktninger på og måten Solberg snakker om flyktninger på. Norheim svarer på spørsmålet og begynner å forklare forskjellen før han ganske raskt blir avbrutt av Solheim. Solheim spør da om han ikke tror Reinfeldt mener det han sier, og om det svenske samfunnet slutter opp om ham. Dette er altså et helt annet spørsmål enn det han fikk tidligere og det virker nesten som Solheim antyder at dette er noe Norheim mener. Norheim snakket om forskjellen mellom Norge og Sverige, og ikke om Reinfeldt eller om han blir støttet av det svenske samfunnet. Når han svarer kan det tenkes at han blir litt satt ut av avbrytelsen, på tross av at han forholder seg rolig bruker han litt tid på å komme til poenget, som tilslutt er at politikk ikke er noen skjønnhetskonkurrans og det å åpne grensene er heller ikke et godt mål på hvor snill man er. Norheim fomler litt med ordene, og kan virke usikker, men dette kan også være fordi han ikke var forberedt på å bli avbrutt og heller ikke få et spørsmål som ikke er relevant til det han snakket om. Videre går ordet til Lindal som igjen gir oss en redegjørelse Lindahl om forskjellen på svensk og

norsk flyktningpolitikk.

Deretter fortsetter Heggelund i samme spor, og understreker at den norske debatten handler om noe annet enn den svenske. I Norge handler debatten om integrering, og hvordan få til dette på best mulig måte, mens i Sverige eksisterer det ikke en debatt om dette. Derfor kan man heller ikke diskutere en løsning på integrering i Sverige, der det ikke er et tema.

Ingunn Solheim er fortsatt interessert i å belyse forskjellene mellom Sverige og Norge, noe Lindahl svarer godt på. Når vi ser på hva Lindahl svarer her, og hva Anders Jupskås fortalte innledningsvis i programmet, så har egentlig spørsmålet Ingunn Solheim innledet debatten med at skulle besvares blitt besvart. Videre spør Solheim Lindahl om svenskene ser på oss som lite solidariske, der Lindahl trekker frem at det er mulig det kommer krav fra Sverige om at nå må Norge også ta sin del.

Solheim henvender seg da til Norheim og ønsker et svar på om Norge er klare for dette. Norheim starter ved å gi gode argumenter om hvor bra Norge gjør det nå, og legger frem at situasjonen er mer kompleks enn det programlederen skal ha det til. Deretter virker det som han indirekte prøver å bygge opp eget parti ved å snakke nedlatende om den Rød-Grønne regjeringen og hvilket problem de har arvet når det kommer til asylmottak og personer som venter på å bli bosatt.

Dette gir Snorre Valen en åpning til å slå tilbake med medmenneskelig argument der han påstår at «en som flykter fra Assad i Syria nok heller ville foretrukket og vært på et asylmottak enn å være igjen i Syria» - og han gjør det godt. Resten av Valens taletid bruker han på å oppnå det han hadde satt seg som mål i forkant av debatten: Høyre mener det er stor forskjell på å samarbeide med Fremskrittspartiet i Norge enn det i Sverige ville vært å samarbeide, med Sverigedemokraterna. Valens ambisjon var å minne publikum og seere på at det historisk sett er ganske mange likheter mellom Fremskrittspartiet og Sverigedemokraterna.

På 1 minutt og 4 sekunder klarer han å skyve FrP nærmere SD, og Høyre nærmere FrP. I tillegg kritiserer han SD sitt politiske syn og menneskesyn, men han gjør det ikke på en nedlatende måte. Han understreker at de har en demokratisk rett til å bli hørt og bør få anledning til å delta i debatter, om ikke for noen annen grunn enn å bli kjempet ned på en demokratisk måte.

Valen er veldig engasjert når han snakker, og vi får inntrykk av at dette er saker som ligger hjertet hans nær. At han både er ydmyk, engasjert og klar i sin tale er med på å bygge hans troverdighet.

Man sitter igjen med en opplevelse av at denne politikeren står for det han sier, og er et menneske som er opptatt av rettferdighet og likhet.

Ordet går til Heggelund som bruker lang tid på å understreke forskjellen mellom SD sin politikk og den norske regjeringen sin politikk når det kommer til innvandring. Han tillater seg også å snakke for alle rundt hele bordet der han sier at ingen av dem deler SD sitt syn på innvandring- og flyktningpolitikk. Med dette resonnementet virker det som Heggelund lykkes, for han høster kveldens første applaus fra publikum.

Når vi intervjuet Heggelund fortalte han at han gikk inn i debatten med et ønske om å tydeliggjøre misforståelsen SD hadde om den norske regjeringens innvandring- og flyktningpolitikk – for han opplever at de står milevis fra hverandre. Dette ønsket han å få frem i debatten, og det mener vi han klarer å oppnå her på en god og tydelig måte. Heggelund fortsetter å snakke politikk, han viker ikke fra budskapet og fremstår rolig og stødig i kommunikasjonen.

Og det er nå det begynner å bli interessant. For Björn Söder svarer starter å svare på det som nettopp har blitt sagt på andre siden av bordet, og påpeker at SD mener det er bedre å hjelpe flyktninger der de er, og at innvandrere skal tilpasse seg samfunnet, ikke omvendt. Han blir så avbrutt av Solheim som snur seg til venstre og spør om Norheim er enig i dette synet.

Norheim starter å svare, før han raskt blir avbrutt av Solheim som igjen spør han om han er enig i SD sitt syn. Norheim konstanterer at FrP er for en integreringspolitikk ikke assimileringpolitikk slik SD er. Han får ikke fortsette resonnementet før han igjen blir avbrutt av Solheim som ønsker svar på akkurat hva FrP er uenig med SD i. Norheim starter med å forklare SD sin historiske forankring, men blir avbrutt av Solheim for tredje gang som ønsker at de skal holde seg til å snakke om dagens politikk. Norheim presiserer at for å forstå forskjellen mellom de to partiene må man se på den historiske utviklingen. Solheim forsøker to ganger å avbryte Norheim, før hun tilslutt lykkes og for fjerde gang spør hva som skiller de to partienes politikk. Dette forklarer Norheim, men her virker det som om ikke Solheim er helt fornøyd med svaret hun får.

Hun henvender seg heller til Söder for å høre hva han er enig med FrP om, men han blir også avbrutt av Solheim når han så vidt er inne på den historiske forankringen til sitt eget parti og Frp. Solheim presiserer igjen at hun ønsker de skal holde seg til dagens politikk. Solheim spør flere ganger Söder om hva det er ved norsk politikk han og partiet han tilhører blir inspirert av.

Det kommer frem at Söder mener norsk flyktningpolitikk er mer restriktiv enn den Sverigedemokraterna står for, noe Solheim konfronterer Norheim med. Norheim prøver å komme tilbake til SD sin historie, men her blir han stanset av Solheim som nok en gang ikke er interessert i å snakke om historie, og hun spør heller om hvordan Norheim opplever det å være en inspirasjonskilde for Sverigedemokraterna.

Her kan det virke som at dette ikke er et spørsmål Norheim forventet, og kommer med et lite klart svar på dette spørsmålet, der han nok ikke har gjort seg så mange tanker om hvordan akkurat dette oppleves. Han fomler med ordene i starten, men på tross av dette forholder han seg rolig og får fram ett par gode poeng tilslutt.

Solheim snur seg til Heggelund, og ønsker å vite hva han mener om at den norske regjeringen har en mer restriktiv innvandringspolitikk enn SD. Heggelund starter med å snakke med en litt nedlatende tone om Söder:

«Det han sier er feil, men han kan jo ikke så mye om norsk flyktningepolitikk, det må vi jo bare tilgi ham – fordi han er jo svensk»

Så endrer tonen i stemmen til noe veldig mye mildere, og han forteller at hans egen mor er svensk og at han har tilbragt en stor del av barndommen i Sverige. Som tidligere nevnt kan det å trekke frem personlige og private historier bidra til å styrke en politikers troverdighet. Så når Heggelund peker på sitt svenske opphav og barndomstiden tilbragt i Skåne, da kan det virke som han prøver på nettopp dette. Hans personlige historie og erfaring bruker for å legitimere hvorfor han kan uttale seg om svensk politikk og Sverigedemokraterna.

Som vi skriver i kapittel 3 i denne oppgaven så er det slik at om det er noe i en betrouelse som virker planlagt og konstruert med sikte på en bestemt effekt, da er det ingen som finner den troverdig (Johansen 2008, 91-93). Vi opplever dette utsagnet fra Heggelund som planlagt, mye fordi han like etter trekker frem en plakat som aktivister fra Sverigedemokraterna brukte på 90-tallet. Hele resonnementet ender i et retorisk stunt, og selv om det er underholdene gir det hele historien Heggelund presenterte en litt lei bismak.

I vårt intervju med Heggelund kom det frem at dette selvsagt var planlagt og han hadde tidligere tatt med samme plakat i «Dagsnytt18» (NRK.no), og at han syntes det fungerte bedre der. Dette var vi

ikke klar over den kvelden i september da vi satt i publikum, men selv den gang opplevde vi hele situasjonen rundt plakaten som veldig oppkonstruert. Når man ser intervjuet med Hegglund i «Dagsnytt18» så legger man merke til at han ordlegger seg veldig likt som når han viser frem plakaten i «Debatten» - noe som understreket vår opplevelse av noe konstruert og planlagt. Resonnementet, faktaopplysningene til tross, så oppleves det i sin helhet som litt lite genuin og oppriktig.

Når han får spørsmål av både Björn Söder, Björn Lindahl og Ingunn Solheim om kilden til plakaten og boken han fant den i så klarer han ikke gi et fullstendig svar. Han sier bare boken er skrevet av mange forskjellige forfattere. Dette kan være fordi han enten ikke kjenner til kilden, eller at kilden ikke er like pålitelig, noe som igjen er med på å ytterligere svekke Heggelund sin troverdighet.

En annen ting som er interessant her er at selv om både Söder og Lindahl avbryter Heggelund flere ganger, uttrykker Solheim at hun vil de skal la ham fortsette. Heggelund får altså lov til å snakke om plakaten han har tatt med, og Sverigedemokraterna sin historie, noe Solheim både proklamerte at de var ferdige med, og presiserte at debatten skulle handle om dagens politikk, og som hun også avbrøt Norheim i å snakke om fire ganger, og Söder én gang. Det historiske perspektiv kunne synes å kun være av interesse dersom man hadde med seg visuelle hjelpemidler.

Snorre Valen får etter hendelsen med plakaten ordet, og blir spurt om hva han observerer. Valen etterlyser samme engasjement fra Høyre når FrP er ute med rasistiske kommentarer, og fortsetter å minne publikum, seere og de rundt bordet på det han selv mener ikke er noe stor forskjell mellom SD og FrP historisk sett. Kristian Norheim får så ordet og mener at partiet har tatt oppgjør i eget parti når det kommer til rasistiske ytringer og uttalelser, og retter heller fokuset mot hva FrP har bidratt med i innvandringsdebatten.

Solheim gjør som flere ganger tidligere i debatten, og avslutter det hele med et spørsmål til Lindahl om hvor lenge han tror det kommer til å være en forskjell mellom den svenske og norske innvandringsdebatten.

6.2 Oppsummerende tanker

Debatten får, slik vi ser det, en litt skjev start. Allerede i åpningen får vi gode svar på kveldens hovedspørsmål. Selv om dette riktignok er et mer innfløkt tema enn hva redegjørelsen til Jupskås kan forklare, så sitter man bare å venter på at det første angrepet skal komme. Vi er ikke her for å

diskutere de faktiske forskjellene i flyktningepolitikken til de to landene, vi er her for å se på at:

1. Fremskrittspartiet forsøke å distansere seg fra Sverigedemokraterna
2. Høyre forsøke å skape avstand mellom Fremskrittspartiet og Sverigedemokraterna
3. SV forsøke å dytte Høyre i retning Fremskrittspartiet og Fremskrittspartiet i retning Sverigedemokraterna.

Og dette er i og for seg et fair utgangspunkt for en debatt, det er bare ikke under det flagget debatten ble presentert. Nå er det jo ikke slik for de som følger politisk debatt på TV at dette kommer som noen stor overraskelse, men man kan forstå avmakten en ung, fersk og måtelig politisk interessert gutt eller jente opplever hvis hun skur på TV å forventer den diskusjonen NRK har reklamert med.

Av alle i studio er det vel bare Björn Lindahl, og til dels Stefan Heggelund, som ønsker å ta for seg kveldens tema, og heldigvis gjør de det på en god måte. Kristian Norheim forsøker, men får ikke anledning all den tid programleder gjentatte ganger avbryter ham. Hvorfor hun gjør det er litt uklart, men det kan virke som hun ikke er fornøyd med svarene han er i ferd med å gi, eller forsøkene hans på å kontekstualisere svarene sine. Noe han i etterkant selv forteller at han opplevde:

«...jeg opplevde kanskje til tider at jeks to på tiltalebenken fra programleders side. Så jeg opplevde jo, ja jeg gjorde det... Og så opplevde jeg at det var litt masete på et tidspunkt.»

Da vi så debatten live i studio den 18. september var det ikke så tydelig disse avbrytelsene av Norheim, men etter å sett programmet gjentatte ganger blir det veldig tydelig at FrPs mann i debatten har mindre slingringsmonn til å resonnerer rundt et spørsmål enn de andre deltagerene. Det kan kanskje tenkes at ved å avbryte ham i første spørsmål han skal svare på så blir det enklere å avbryte ham senere, uten at det nødvendigvis er en bevisst handling fra programleders side. En god analogi kan være dommeren som strengt stopper spillet tidlig i en fotballkamp, gir frispark og truer med kort. Det setter stemningen og kan fort være hemmende resten av kampen for spilleren som taklet. For Norheim, til tross for at han fremstår rolig og trygg, finner ikke helt formen, og ved det kommer dårligere ut av debatten enn han kanskje burde.

Den mest spennende, og mest kontroversielle, situasjonen som oppstår denne kvelden er når Heggelund tar frem plakaten som viser de rasistiske røttene til Sverigedemokraterna. Ikke bare fordi det som retorisk virkemiddel er veldig sterkt, men fordi det snur hele debatten på hode. Som nevnt

har programleder bare noen få minutter tidligere sagt at de skal forlate den delen av diskusjonen som handler om opphav og historie for å heller fokusere på dagens politikk. Et standpunkt hun raskt endrer. Man kan spekulere i at årsaken til dette er fordi stuntet til Heggelund er noe en hver debatt på TV trenger: Det er underholdning.

En annen ting med situasjonen er at rett etter sending så fikk vi anledning til å snakke med både Solheim og produsenten av programmet, han som er ansvarlig for at det kameratekniske fungerer sømløst. Begge kunne fortelle at plakaten ikke kom til å bli vist på TV ettersom Heggelund i forkant av programmet ikke hadde informert om at han hadde med seg noen plakater. Noe Solheim og Førli gjentok i intervjuet vi gjorde med dem på Marienlyst i mai, og at de i forkant av sendingen hadde gitt deltagerene mulighet til å bruke noe visuelt dersom de ønsket det.

Stefan Heggelund kunne derimot fortelle at ikke bare hadde han meldt fra om at han skulle benytte seg av denne plakaten, men han hadde tatt med en ekstra kopi til redaksjonen, og han hadde benyttet seg av den som gjest på «Dagsnytt18» tre dager tidligere.

Plakaten blir uansett ikke det trumfkortet Heggelund håper på all den tid han ikke klarer å svare på tiltale når Lindahl, Söder og Solheim presser ham på hva som er kilden. Og det som gjør at han faller enda mer gjennom er historien om hans svenske opphav og den svenske landsbygden. I konstruksjonen av den fortellingen gir han inntrykk av at dette er noe han selv fant på midten av 90-tallet i Skåne. Troverdigheten til hele innlegget hans er blåst bort, og man står igjen uten å helt ha fått med seg hva som egentlig sto på plakaten.

For andre gang denne kvelden legger Solheim historiediskusjonen død, og gir Snorre Valen anledning til å ta sitt siste stikk. Kanskje noe overivrig ettersom han ikke har fått noe taletid de siste ti minuttene sparker han løs med en kraftig salve mot Heggelund og Høyre:

«Jeg skulle ønske at Stefan Heggelund og Høyre utviste samme engasjement når det kommer rasistisk søl fra Fremskrittspartiets rekker, og det er det slutt på nå. Når det snakkes om snikislamisering, som er en ytterliggående konspirasjonsteori, når det snakkes om korstog, når det snakkes om kulturquislinger. Jeg kjenner igjen denne scenen her, men jeg har ikke sett Høyre gå så aggressivt til verks før, og jeg skulle ønske at de også hadde satt en grense ovenfor Fremskrittspartiet.»

Han følger opp med at dette til tross så er det store forskjeller mellom Fremskrittspartiet og Sverigedemokratene, men Valen har gjort det han kom for å gjøre, han har malt både Høyre og FrP med sin forhåndsvalgte pensel. Og selv om Solheim gir ordet, og siste mulighet for en politikeruttalelse, til Kristian Norheim så makter han ikke gi svar på tiltale.

6.3 Var det noen som vant?

Det å skulle utpeke en vinner er ikke umulig, dog kanskje vanskelig. Et annet spørsmål er hvorvidt det er interessant. Det vi har valgt å gjøre er heller å se på hva de tre deltagerene vi i oppgaven har fokusert på gjorde bra og riktig, og på hvilke områder de kanskje falt i gjennom. Det lar seg gjøre å argumentere for hver å en av den som den beste i debatten ut i fra hvilke forutsetninger de hadde, hvilken plan de hadde lagt og hva som skjedde de 35 minuttene debatten varte. Dette er våre tre individuelle analyser og hypoteser om hvorfor hver og en av dem kan ha vunnet debatten.

6.3.1 Snorre Valen

Stortingssmannen fra Sosialistisk Venstreparti går inn i debatten med det beste utgangspunktet. Han sitter ikke i regjeringen som har blitt koblet opp til Sverigedemokratene, så han har ingen ting han er nødt til å forsvare. Snorre Valens forberedelser består i å samle tankene om hvordan han best mulig kan gjennomføre sin plan:

«Høyre har en interesse av å vise stor motstand til Sverigedemokratene, og også indirekte formidle at samarbeidet deres med FrP er noe helt annet, kvalitativt, enn det å skulle samarbeide med SD i Sverige. De er to helt forskjellige partier. Sverigedemokratene har et behov for å vise at de er et helt vanlig parti som blir urettmessig stemplet av det politisk korrekte mediesverige. Og jeg hadde en interesse av å si hva jeg synes om Sverigedemokratene, som er ingenting, og minne Høyre på at forskjellene historisk ikke er så forskjellig som de fremstiller det som.»

Her lykkes Snorre Valen godt. I løpet av debatten får han tilsammen 4 minutter og 1 sekund på å presentere sitt budskap, og i motsetning til de andre blir han aldri angrepet. Ikke i en grad som gjør at han er nødt til å forsvare seg. Det gir han anledning til å ha fullt fokus på å komme med sine stikk, og sine poeng.

På den ene siden fremstår han som troverdig og ekte. De gangene han hever stemmen eller henvender seg direkte til noen av de andre rundt bordet så er det med en trygghet og autensitet. Man sitter med et inntrykk av at dette er en mann som tror på det han forfekter, og at han er oppriktig

opprørt over situasjonen og det de andre deltageren sier. Dette gjør at han kan oppfattes som debattens vinner.

På den andre siden kan man hevde at Valen er bøllete i sin fremtoning, og at han er mer opptatt av billige stikk og sleivete spark enn han er å diskutere sak. Ja, han er riktignok innom de politiske forskjellene, men han bruker det som et bakteppe for å komme med små angrep mot Høyre og FrP, og til dels Sverigedemokraterna. Valen har som nevnt ikke noe å tape på å møte opp i denne debatten, det er ikke noe på spill for ham ved å delta. Det betyr at han heller ikke har noe å vinne. Det er en forholdsvis enkel oppgave å hytte med neven i rettferdig harme når du ikke kan konfronteres i noen særlig grad av dine meningsmotstandere – all den tid de er opptatt av å beskytte sine egne interesser. Og det er på grunn av dette at Valen ikke kan oppfattes som debattens vinner.

6.3.2 Stefan Heggelund

Høyres mann hadde to mål for øye denne torsdagskvelden, og han hadde en plan med hvordan han skulle lykkes i nå begge to. Det første uttalte målet var:

«Jeg ville da være der å diskutere med Sverigedemokraterna, og et av mine hovedpoenger var forskjellen på assimilering og integrering, og få frem den forskjellen. For den er veldig viktig. Og når de prøver å si at de har en norsk flyktning- og innvandringspolitikk så har de ikke det. Fordi de vil ha assimilering, mens vi vil ha integrering, og alle partier i Norge støtter en integreringslinje, mens Sverigedemokraterna støtter en assimileringlinje. Så det var egentlig mitt mål, å få frem den forskjellen.»

Og det er veien mot å nå det første målet Heggelund virkelig skiller seg fra de andre to politikerne i debatten. For Heggelund vil snakke om det politiske arbeide som faktisk som gjøres av regjeringen i Norge i dag, og han snakker om det på en veldig god måte. Han får også mest taletid av de tre og litt av grunnen til det er at når han tar ordet så er han nøye, tydelig og formulerer seg godt om sitt partis politikk. Han har en gjennomgående profesjonell og stødig væremåte, og dette er det som kanskje gjør at han oppleves som debattens dyktigste. Hadde han holdt seg til det ene målet ville man nok sett på ham som debattens vinner.

For det er i det andre uttalte målet, og grunnen til at han har med seg denne plakaten inn i studio, som gjør at Heggelund totalt sett ikke lykkes like godt som han kunne gjort. Noe han i etterkant da vi intervjuet ham selv erkjentet. Det andre uttalte målet for kvelden var følgende:

«Og så hadde jeg et annet. Og det var det spørsmålet jeg synes Jimmie Åkesson burde få... Da han meldte seg inn på 90-tallet så var det ikke noen tvil om hvilken organisasjon Sverigedemokraterna var... Og han gikk inn der fordi han ikke hadde noe imot hva Sverigedemokraterna var for noe. Og det prøvde jeg å få frem med den plakaten.»

Problemet til Heggelund er ikke plakaten i seg selv, men hvor han har den fra, og det narrativ han forsøker å bygge rundt den. Han snakker med stor patos om «sitt Sverige» og barndommen på landsbygda i Skåne. Han maler et bilde der man får inntrykk av at det var han selv som så denne plakaten, og som plukket den ned og sparte på den. Når han så får spørsmål om kilden, og kildens troverdighet så klarer han ikke svare for seg, men henvender seg heller til programleder og kritiserer Björn Söder. Troverdigheten hans har fått seg en kjempestor ripe i lakken, og han fremstår nesten barnslig. Dette gjør at Heggelund, til tross for 8 minutters taletid i debatten, ikke står igjen som vinneren.

6.3.3 Kristian Norheim

Det er med dårligst mulig utgangspunkt av de tre politikerne at Kristian Norheim går inn i studio denne torsdagskvelden. Koblingen mellom regjeringen og Sverigedemokraterna treffer hans parti mest all den tid sammenligningen de to i mellom har blitt gjort før. Han har også ikke bare SD å forholde seg til, men han er også forberedt på angrep fra SVs Snorre Valen:

«Jeg visste at jeg hadde to motstandere i den debatten. Jeg hadde Snorre, og jeg hadde Söder. Så min oppgave er både å svare begge to, for jeg visste at selv om Söder og Valen er motstandere så er også Valen min motstander, så min oppgave var å passe på at begge to skulle få svar på tiltale.»

Problemet Norheim ikke har forutsett er at han ikke kommer til å få like mye rom for kontekstualisering som de to andre. Hans mulighet til å presentere sine resonnementer blir ødelagt av en stadig avbrytende programleder. Dette gjør at de gangene Norheim får ordet så finner han ikke helt flyten, og dermed fremstår mindre heldig enn han burde gjort og ikke som debattens vinner.

På den andre siden så kan man si at det er nettopp det vanskelige utgangspunktet og en behandling som er mindre en fair som gjør at Norheim kanskje er den dyktigste debattanten. For til tross for de ytre omstendighetene så lar han seg ikke vippe av pinnen. Han er rolig og tydelig når han snakker, og det er grunn til å tro at dersom han hadde litt mer å gå på så ville han nok gjort en mye bedre

figur enn det han gjør. Vi ser litt tegn på det i slutten av debatten der han hever stemmen noen hakk og tar til motmæle ovenfor Valen på en god og overbevisende måte. Bare synd at det på det tidspunktet er for sent.

6.4 En slags konklusjon

Opplevelsen vi sitter igjen med er at det ikke nødvendigvis er hva du gjør under selve debatten som avgjør hvordan du ender opp med å fremstå. De retoriske vilkårene i forkant spiller minst like stor rolle, og det at man som politiker i stor grad snakker til mennesker som allerede har gjort seg opp en mening om deg, enten det er den ene eller den andre veien.

Retorikk som verktøy og benyttelsen av den er ikke å plukke opp det redskap du trenger når situasjonen oppstår. Det handler ikke om å plukke en metafor her eller være hyperbolsk der. Det er kombinasjonen av planlegging og erfaring før du forholder deg til situasjonen som har oppstått.

Snorre Valen sier:

«Ja, og det er i stor grad en treningssak. Det er ingen, tror jeg, som har talent for å være på TV, for det er en så oppkonstruert og unaturlig situasjon... For eksempel Erna Solberg som er en helt utrolig god debattant, og veldig solid, veldig rolig, og ble oppfattet som kjedelig og trasig og lite troverdig i mange år. Og så klarte hun å snu de svakhetene til en styrke. Etter ti år i rikspolitikken, og så plutselig ble det hennes største styrke, ikke sant. Og hun vant debatter på det.»

Vi ikke har tre debattprogrammer i Norge i dag, og man kan spørre seg om vi hadde hatt noen som helst om det ikke var en del av NRK sitt kringkastingsoppdrag å vise debatt på TV. Kanskje man kan skylde på sviktende og små seertall, men her må kanskje redaksjonene skylde seg selv for at innholdet og formatet blir for snevert. Da vi snakket med politikerne som deltok i denne debatten uttrykte de alle et ønske om lengre debatter med fokus på partienes kjerneverdier og ideologi, gjort aktuelt og kontekstualisert med dagsaktuelle politiske saker og hendelser. Noe NRK også sa de ønsket, men kunne fortelle at de ikke fant politikere som var villige til å delta på.

Vi har ikke en klar vinner i den aktuelle debatten, og vi er nok veldig farget av vår egen politiske overbevisning. Vi er nok også minst like farget av møtet med politikerne, og innsikten inn i jobben de legger ned i å forberede seg og målene de setter seg. Det eneste vi kan si med sikkerhet er at retorikk og politikk er mye mer omfattende enn hva man kan redegjøre for i en bacheloroppgave. Selv med de begrensningene man kanskje har satt for seg selv.

7. Refleksjoner rundt bacheloroppgaven

Etter endt oppgaveskriving har vi gjort oss noen tanker om hva vi kunne ha gjort annerledes, og hvilke utfordringer vi har møtt på underveis.

Da vi var ferdige med analysen av debatten, forstod vi at det nok kunne ha vært fruktbart om vi hadde gjort en pre-analyse før vi satt i gang med intervjuene og en mer omfattende analyse. Det ville vært interessant å se om vi har blitt så preget av dybdeintervjuene og det å ha sett debatten utallige ganger, at enkelte oppfatninger hadde endret seg mellom de to analysene. Vi tror en rask pre-analyse kunne hjulpet oss å få et mer nyansert bilde av debatten og de ulike politikerne.

Vi kunne også ha utvidet utvalget og forsøkt å få til et intervju med Björn Söder, for å få et bredere utvalgt og sett om det kunne tilført oppgaven og analysen noe nytt. Selv om vi fortsatt ser på dette som en vanskelig oppgave da han ikke er en enkel mann å få tak i, og at det nødvendigvis måtte bli gjort per mail.

Vi tror oppgaven kunne ha blitt bedre om vi hadde fått til oppfølgingintervjuer med alle informantene, for å undersøke om vi har forstått informasjonen vi har fått, og om de kunne tilført vår analyse noe nytt. Intervjuet med Solheim og Førli ble gjort sammen, vi skulle helst sett at disse var gjort hver for seg. Selv om det var de selv som ønsket det på den måten, er det mulig at svarene hadde vært annerledes i individuelle intervjuer, der de begge tillot seg å snakke på vegne av hverandre i intervjuet som ble gjennomført.

En av utfordringene vi opplevde underveis var at det var vanskelig å få til hvert enkelt intervju da de måtte foregå på dagtid og det at alle våre informanter er veldig opptatte mennesker. To av politikerne måtte plutselig endre tidspunkt da uforutsette ting dukket opp. Noe som førte til at vår egen timeplan ble forskjøvet da vi måtte vente en stund på de siste intervjuene. Vi skulle gjerne hatt litt lengre tid til selve analysen.

Summen av opplevelsen er nok at bacheloroppgaven ville blitt bedre dersom vi i begynnelsen av prosjektet satt på den kunnskapen vi sitter på nå. Det er også slik at vi må erkjenne at vi nok har vært for egne og ikke delt oppgaven underveis så mye som vi burde. Det har vært rom for mer input, noe vi ikke har benyttet oss nok av. Når det er sagt så er vi fornøyd med produktet vi lever inn til sensur og vi tror absolutt det er en oppgave verdt å lese.

8. Litteraturliste

Askheim Ola Gaute Aas og Grenness Tor. 2014. «*Kvalitative metoder for markedsføring og organisasjonsfag*». Oslo: Universitetsforlaget. 4. opplag.

Bjørklund, Tor. 1991. «*Election Campaigns in Post-war Norway (1945-1989): From Party-Controlled to Media Driven Campaign*». Scandinavian Political Studies, vol 14.

Cappelen, Anders. 2012. «*Bruk Pressen 3.0: Komplet guide i presserelatert PR*». Oslo: PR-forlaget AS.

Gripsrud Jostein. 2011. «*Mediekultur, mediesamfunn*». Oslo: Universitetsforlaget. 4. utgave.

Johansen Anders. 2008. «*Talerens troverdighet*». Oslo: Universitetsforlaget. 4. opplag.

Johannessen Asbjørn, Tufte Per Arne og Christoffersen Line. 2011. «*Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*». Oslo: Abstrakt forlag AS. 4. utgave, 2. opplag.

Kjeldsen Jens E. 2014. «*Retorikk i vår tid - En innføring i moderne retorisk teori*». Oslo: Spartacus Forlag AS. 5. opplag.

NRK.no. Lesedato 18. september 2014. «*-Vi er kommet for å bli*»
<http://www.nrk.no/ytring/vierkommetforabli1.11939908>

NRK Nyheter (2014, 15. september). Dagsnytt Atten (Nyhetsmagasin fra radiostudio)
Hentet 30. mai fra <http://tv.nrk.no/serie/dagsnyttattentv/NNFA56091514/15092014#t=4m8s>

Rasmussen, Finn. 2012. «*Massemedier og politisk kommunikatio*». København: Forlaget Columbus. 2. utgave, 1. opplag.

9. Vedlegg

Vedlagt ligger intervjuguiden som la grunnlag for de intervjuene vi gjorde, samt transkriberingen av debatten. Grunn til at vi har med transkriberingen er fordi etter å ha fått den ned på papiret ble vi veldig oppmerksomme på ting vi ikke la merke til når vi så opptaket fra sendingen.

Andre vedlegg, transkribering av intervjuene, fås ved forespørsel.

9.1 Intervjuguide

Markedshøyskolen
Campus Kristiania

INTERVJUGUIDE

BCR 3100

BACHELOROPPGAVE 2015

9.1 Intervjuguide

Intervjustrategi

Helt fra starten av bacheloroppgaven har vi vært enige om at kun ett av gruppemedlemmene møter intervjuobjektene og gjennomfører intervjuene. En av grunnene til det er selvsagt at det da er en gjennomgående stemme, og at intervjuene blir så like som det lar seg gjøre. Den andre grunnen er fordi vi i analysefasen av selve debatten tror det kan være fruktbart for diskusjonen at ikke begge to er farget av møtene med de vi skal intervjuer og av den informasjon og kunnskap nevnte intervjuer kommer til å gi.

Vi ønsker i det lengste å unngå en bordtennissituasjon der spørsmål og svar sendes frem og tilbake over bordet, og heller forsøke å få til en diskusjon, eller god samtale rundt tematikken. Noe som nødvendigvis stiller litt krav til utførelsen av intervjuene.

Forberedelse

Vi har blitt enig om å gjennomføre intervjuer med redaksjonen til «Debatten», både programleder Ingunn Solheim og ansvarlig redaktør Anne Katrine Førli, samt de tre norske politikerene som deltok i programmet: Snorre Valen, Stefan Heggelund og Kristian Norheim.

Det viktigste for oss er å få kartlagt det som gjøres i forkant av debatten. Hvilke forberedelser som gjøres, både av redaksjonen og av de tre politikerne. Det vi ønsker å finne ut av er hvor mye de som skal delta i programmet vet i forkant. Vet de hvem de skal møte, hvilke spørsmål som kommer til å dukke opp og hvordan debatten kommer til å utspille seg? Hvilke forberedelser gjør de selv i forkant med tanke på tematikk og hva de ønsker å si? Hvor forberedt er programleder Ingunn Solheim på hva som eventuelt kommer til å utspille seg i debatten?

Vi kommer ikke til å fokusere kun på den ene debatten, selv om det selvsagt blir spørsmål om den også, men forsøke å ha et litt bredere utgangspunkt. Det kan ofte virke som at TV-debatt er veldig viktig, men dette til tross finnes det per i dag kun to rene debattprogrammer på TV i Norge, «Aktuelt» og «Debatten» (Vi er klar over «Dagsnytt18», men det er et 'radio-på-TV'-program.

Vi er nødt til å sette oss ned med intervjuobjektene våre og få vår halvtime, og ettersom de er travle mennesker ser vi oss nødt til å vike fra idealet om å møtes på nøytral grunn. Vi reiser dit de befinner seg, og tror ikke det vil være med på å påvirke svarene i noen stor grad. Det er forholdsvis lite kontroversielle spørsmål vi har tenkt til å stille.

9.1 Intervjuguide

Nøkkelspørsmål

Hovedgrunnen til at vi har valgt ut disse nøkkelspørsmålene, og at dette er fokusområdet for intervjuene, er fordi vi ønsker å kartlegge de deltagende politikernes retoriske situasjon og hvorvidt det utgangspunktet de hadde i forkant av TV-sendingen er med på å påvirke hvordan de fremstår i debatten, og hvis så i hvilken grad. NRK får de samme spørsmålene fordi vi opplever det som interessant og se hvordan de forskjellige svarene ser ut satt opp mot hverandre.

1. Hvilke tanker har du om politisk debatt på TV slik den er i dag?

- En eventuell oppfølging her for å forsøke å bygge en samtale er å snakke om hvem som er seerne og hvem TV-debatt er for, hvordan de opplever at formatet fungerer, osv.

2. Når «Aktuelt» taes av luften i slutten av året sitter NRK igjen med «Debatten» og «Dagsnytt 18» som debattarenaer. Hva tenker du om satsningen på politisk innhold i TV-journalistikken?

- Hvorfor burde det være mer/mindre, eller hvorfor er det akkurat nok? Hva burde gjøres for å øke satsningen? Speiler kanskje mengden hvor mange det er som følger med og ser sendingene?

3. Avgjørelsen om å kutte «Aktuelt» ble i stor grad tuftet på at de tre programmene publikum er veldig like, særlig i alder, og NRK ønsker å nå en yngre målgruppe. Hvilke grep tror du må til for å treffe norsk ungdom?

- Er det lurt å forsøke å skreddersy et debattprogram for kun én målgruppe? Er det fare for at det blir mye gimmick og lite substans? Dersom unge oppfatter politisk TV-debatt som støyete og kranglete kan det hjelpes kun ved endring av formatet?

4. Hvilke forberedelser gjøres i forkant av TV-debatten?

- For NRK: Reisen fra valg av tema frem til TV-sendingen starter
  - Hva gjør redaksjonen?
  - Hva gjør Ingunn Solheim når tema og gjester er spikret?
- For politikerne: Involverer man andre, hva vet man i forkant, hvilken research?

5. Hva tenker du om de ulike partienes rolle i TV-debatter?

- Har de en rolle, og hvor tydelig er den? Kan partitilhørighet være hemmende for en politiker

9.1 Intervjuguide

når vedkommende skal delta i en TV-debatt?

Andre spørsmål

Håpet er selvsagt at vi kommer innom de påfølgende spørsmålene på en naturlig og uanstrengt måte underveis i intervjuet. Dette er jo selvsagt avhengig av svarene som gis på nøkkelspørsmålene, men vi tror ikke det skal være altfor utfordrende å skape en samtale, all den tid både politikere og journalister er forholdsvis glad i å prate. Disse spørsmålene er forøvrig direkte koblet til den debatten vi har basert oppgaven vår på (ordlyden i spørsmålene vil selvsagt være annerledes avhengig av hvem vi snakker med).

1. Hva tenker du om følgende påstand: Politisk debatt er kun kjekling om enkeltsaker og det vies liten plass til diskusjon de forskjellige partienes kjerneideologi og verdier – dette gjør det vanskelig for de som ikke er bereist i det politiske terrenget å bli kjent med partiene og politikerne.

2. Hva tenker du om følgende påstand: Desto mer retorisk dyktige og medievanne politikere blir, desto mindre gagnar det publikum.

- Kan debatter blir en teknisk øvelse i å unnlate å svare på spørsmål, og heller peke med kritisk finger på motdebattanter?

3. Det politiske miljø er jo forholdsvis lite i Norge, og politikere og journalister er 'tett på hverandre'. I hvilken grad kan dette være uheldig for den journalistisk troverdigheten til debatten?

4. Hvor bevisst er du på hva de andre kommer til å svare og i hvilken grad legger du opp din framturen og hva du skal si ut fra det?

- Hvilket utgangspunkt tenker du at du hadde i forkant av sendingen, og var det noe som preget forberedelsene dine og hvordan du valgte å «angripe» debatten?

5. Debatten forandrer litt karakter underveis, og diskusjonen går vekk fra hovedtema som er forskjellen i politikken mellom landene og over til å diskutere selve partiene.

- Til politikerne: I hvilken grad forsøker du å styre debatten og har det noe å si at tematikken endres til noe annet enn hva den opprinnelig handlet om?
- Til NRK/Ingunn Solheim: I hvilken grad handler ordstyrers kontroll i debatten om å ha en

9.1 Intervjuguide

«regien», og hvor mye avsporinger skal man tillate?

6. På et tidspunkt holder Stefan Hegglund opp en plakat og bruker den som rekvisita for å angripe Sverigedemokraterna. Hva tenker du om å benytte slike virkemidler i TV-debatter?

Intervjuavtaler

Vi kommer i forkant av intervjuene til å forklare hvilket tema vi har valgt for bacheloroppgaven vår og hvorfor, grunnen til at vi ønsker å snakke med nettopp dem og fortelle litt om hva vi tenker oss å snakke om i selve intervjuet. Vi kommer ikke til å gi vekk spørsmålene i forkant, men skal heller ikke holde kortene for tett inntil brystet. Det er jo ønskelig å få så gode svar som mulig, og det er lenge siden debatten vi fokuserer på ble spilt inn. Når det er sagt vil vi jo i det lengste unngå «politikersvar», så vi sender ikke fra oss noe før intervjuene.

Som nevnt er det heller ikke viktig for oss å tvinge intervjuobjektene til «nøytral» grunn. Det kommer mest sannsynlig bare til å gjøre det vanskeligere å booke tid med dem, så her velger vi heller å være fleksibel og møter dem der det passer best. Antageligvis blir det på eller i nærheten av Stortinget og NRK-huset på Marienlyst.

Før intervjuet gjennomføres når vi møter intervjuobjektene kommer vi til å forsikre om at besvarelsen deres i utgangspunktet kun skal brukes i bacheloroppgaven. Dersom vi skulle ha lyst til å skrive en kommentar til en dagsavis eller et blogginnlegg om tema så vil de få se nevnte tekst i forkant og ha muligheten til å godkjenne eller avvise det som handler om dem og det de sa i intervjuet.

Utførelsen av intervjuet

Vi kommer forsøksvis til å begrense hvor lenge vi sitter med intervjuobjektene, og så langt det lar seg gjøre prøve å unngå de helt store avsporingene. Dette vil kanskje være litt vanskelig ettersom vi ønsker en så naturlig og uanstrengt samtale som mulig, men vi satser på at vi klarer å holde en viss regi på det. Vi håper at vi ender et sted mellom 20 – 30 minutter på politikerne, og et sted mellom 30 – 45 minutter med NRK (ettersom det intervjuet mest sannsynlig blir med to objekter på samme tid).

Etterarbeid

Personen som utfører intervjuene har også som oppgave å transkribere intervjuene og ut fra svarene

9.1 Intervjuguide

kartlegge den retoriske situasjonen til deltagerne, og redegjøre for hva NRK gjør av forarbeid av TV-sendingen. Ikke før etter at det er gjort en pre-analyse av debatten skal det andre gruppemedlemmet høre og lese gjennom intervjuene. Som nevnt ovenfor tror vi det er fruktbart for meningsutvekslingen og analysefasen dersom vi går inn i den delen av oppgaven med litt forskjellige blikk.

DEBATTEN 18.09.2014

TRANSKRIBERT

BCR 3100
BACHELOROPPGAVE 2015

Debatten 18/09-2014

Link:

<http://tv.nrk.no/serie/debatten/NNFA51091814/18-09-2014>

Tema:

Sverige tar i mot nesten 80.000 flyktninger og holder fast på at hjertedøren skal være åpen. Norge på sin side tar kun imot 11.000. Ligner norsk flyktningpolitikk mer på Sverigedemokraterna sin enn vi liker å tro?

Medvirkende:

Snorre Valen (SV)

Kristian Norheim (FrP)

Stefan Hegglund (Høyre)

Björn Söder (Sverigedemokraterna)

Björn Lindahl (Arbeidsforskningsinstituttet)

Anders Jupskås (Universitetslektor - Institutt for statsvitenskap)

Ingunn Solheim (Programleder)

Innhold:

De neste sidene er transkriberingen av debatten om norsk flyktningpolitikk som gikk på NRK den 18.09.2014. Alle utsagn til alle deltagere er tatt med selv om fokus for oppgaven vil være på Valen, Hegglund og Norheim.

Den siste siden gir også en liten oversikt over mye brukte ord fra de tre vi ønsker å se nærmere på.

Ingunn Solheim:

«Og vi har fått besøk fra Sverige. Du har tatt turen over grensen Björn Söder, partisekretær i Sverigedemokratane, vel møtt til oss. I en kronikk på vår debattside, NRK Ytring, så skriver du i dag at den norske regjeringen deler våre grunnleggende syn på flyktningepolitikken. Hva er du mener?»

Björn Söder (oversatt):

«Jeg mener at vi vil omprioritere svensk flyktningepolitikk til å gjøre mest nytte der behovene finnes. Det vil si at man skal hjelpe flyktningene i kriseområdenes nærhet, og når ikke det er mulig så skal man også være beredt på å ta i mot, men vi ønsker å senke mengden innvandring med 90% og da komme ned på et nivå som våre naboland, som Norge, har.»

Ingunn Solheim:

«Hva er det konkret som dere ser i Norge som inspirerer?»

Björn Söder (oversatt):

«Som jeg har oppfattet det så har den norske regjeringen sett på den danske politikken på området, og det er også en politikk som vi på Sverigedemokraterna sin side har vært pådriver for i lengre tid i Sverige, der vi vil ha en mer restriktiv innvandringspolitikk for at vårt velferdsamfunn skal kunne vedvare.»

Ingunn Solheim:

«Det er jo slik at vi har jobbet hele uken for å få andre svensker til å møte opp i denne debatten, fra andre partier og aviser, og så svarer de 'Nei, vi vil ikke møte i en debatt der Sverigedemokraterna er' og kaller partiet ditt for et fascistisk parti. Vi har vært litt overasket over det, er du overasket over at de ikke vil møte deg?»

Björn Söder (oversatt):

«Nei, jeg er ikke særlig overasket, men det sier mye om debattklimaet i Sverige, der man ikke vil samtale eller debattere om saker og ting. Det er 'lokket på' som gjelder i Sverige, men det sier veldig mye om det svenske debattklimaet dessverre.»

Ingunn Solheim:

«Vi skal diskutere. Det står et helt panel klart her, så her skal det bli en diskusjon, men vi skal jo forsøke å få svar på to spørsmål her i kveld. Hvorvidt norsk og svensk flyktningpolitikk skiller seg fra veldig hverandre og hvorfor det er sånn, og det at Sverigedemokraterna blir inspirert av norsk regjering til sin politikk. Anders Jupskås, du skriver rett og slett en doktorgrad om mye av dette. Om FrP og om andre høyrepopulistiske partier som Sverigedemokraterna blir sett på som. Hva er egentlig forskjellen på Sverigedemokraterna og FrP?»

Anders Jupskås:

«Altså, for det første så har partiene et helt ulikt opphav. Så Sverigedemokraterna kommer fra en mer ekstremistisk subkultur, en nasjonalistisk inspirert subkultur. Og var et lite parti i Sverige som har eksistert siden slutten av 80-tallet. Mens FrP ble grunnlagt av Anders Lange, som vi vet, på midten av 70-tallet, og har en mer anti-stat, anti-byråkratiplattform når de ble etablert og det preger partiene den dag i dag. Så Sverigedemokraterna har slitt mye mer med flere kandidater som har kommet med rent ut rasistiske uttalelser, mens det er jo mer eller mindre borte i Fremskrittspartiet. Og i tillegg har jo Fremskrittspartiet fortsatt hatt mye mer klare liberalistiske strømninger, særlig når det gjelder en del økonomisk politikk. Men så er det interessant når vi ser på velgerne, og hvilke ting som mobiliserer velgerne hos de to partiene så er det mye likt. Vi har da innvandringssaken, veldig viktig for begge partiene. Lov- og ordenpolitikk, vi vet at det også har vært viktig også for Fremskrittspartiet. Vi har eldreomsorg, de som bygde landet. Og vi har bedre helsevesen og til slutt også samferdsel, bedre vilkår for bilistene. Altså mange likhetstrekk når vi ser hvilke saker de mobiliserer på, selv om de ideologisk har et ulikt utgangspunkt.»

Ingunn Solheim:

«Og så var det dette med flyktningepolitikken. Hva er egentlig forskjellen på Sverige og Norge sin flyktningpolitikk?»

Anders Jupskås:

«Ja, altså et veldig tydelig uttrykk for det ser vi jo allerede her når vi ser på hvor mange flyktninger de... asylsøkere de har gitt opphold til i 2013. Når man ser da at i Sverige så er det 27.000 og Norge 7.000. Så må man huske på at Sverige har dobbelt så mange innbyggere som Norge. Så forholdet mellom dem er egentlig kanskje mer dobbelt så mange i Sverige som i Norge. Og så i tillegg så skal man vite at dersom man ser i Europa som helhet så ligger både Norge og...»

«...Sverige høyt oppe faktisk som nummer to og nummer tre, når det gjelder å ta i mot flyktninger, slik at det er resten av Europa som kanskje har en betydelig mer restriktiv politikk enn Norge og Sverige. Men dette er jo en del av en større forskjell i innvandringspolitikk, hvor Sverige alltid har hatt en mer liberal politikk enn Norge og betydelig mer enn Danmark, som da har vært... Og Dansk Folkeparti som har vært... Hatt mye innflytelse i dansk politikk og som har vært et forbilde for Sverigedemokraterna.»

Ingunn Solheim:

«Så er det noen som mener at Norge plutselig begynte å stramme veldig inn... og når begynte vi å bli strengere på dette området, og går det an å si at FrP spilte en rolle i utviklingen av politikken til de store partiene?»

Anders Jupskås:

«Altså, her tror jeg vi bør skille i hvert fall mellom to ting. Det ene er jo påvirkningen FrP har hatt på debatten i Norge og debattklima, på samme måte som Dansk Folkeparti har hatt stor innflytelse på debattklima i Danmark, mens Sverige ikke har hatt noe slikt parti. Når det gjelder den faktiske politikken så er det nok mer nyansert enn som så. Da er det slik at, for det første, så har jo denne tanken om en kontrollert, begrenset innvandring vært et tverrpolitisk prosjekt i Norge, og hatt støtte fra mange flere partier enn Fremskrittspartiet, og og ble også vedtatt lenge før Fremskrittspartiet ble et stort parti. Men så er det nok slik at hvis vi ser på partiprogrammene for eksempel, så har både Høyre, særlig Høyre, men og til en viss grad også Arbeiderpartiet nærmet seg mange av de standpunktene FrP hadde tidligere, uten at de av den grunn har plukket om noe av den retorikken som Fremskrittspartiet har brukt i den offentlige debatten. Så der er det fortsatt et klart skille.»

Ingunn Solheim:

«Så hører vi også at Björn Söder fortelle at han ikke er uvant med det å ikke få møte andre til debatt. Hva er det som skjer i Sverige når de ikke tar et demokratisk valgt parti inn i varmen?»

Anders Jupskås:

«Ja, det handler jo i Sverige, og så må man huske på at mye av den ideologiske forandringen og moderasjonen som Sverigedemokraterna har gått gjennom de siste tjue årene har skjedd på et ganske kort tidsrom. Altså, Fremskrittspartiet har eksistert i førti år før de ble tatt inn i varmen, og akseptert som, altså det skjedde jo lite grann tidligere, men til slutt akseptert som...»

«...regjeringsparti av mellompartiene i Norge, det skjedde jo nå nylig. Og det skjer jo også i andre land at disse partiene blir forsøkt isolert. Og det handler jo til en viss grad om veldig stor ideologisk avstand mellom de etablerte partiene i Sverige og Sverigedemokraterna. Og det kan være verdt å merke seg at noen undersøkelser viser det, ja du ser jo her at Sverigedemokraterna er jo da blitt det tredje største partiet, men fortsatt så er det slik at blokkene kan jo søke støtte blant andre partier, og gå veien utenom Sverigedemokraterna. I tillegg så er det da et stort flertall av svenske velgere som er enig i denne isoleringstrategien. Så slikt sett kan man jo si at de etablerte partiene også følger sine velgeres preferanser.»

Ingunn Solheim:

«Vi skal diskutere dette videre Anders, takk skal du ha. Det er altså sånn at måten Norge og Sverige omtaler flyktninger fra Syria, flyktninger som er på flukt fra krig, måten vi omtaler det på er ganske forskjellig. Nå skal vi vise et klipp med to statsministere fra samme verdisyn, samme politiske grunnsyn, men med helt ulike svar på hvordan man skal hjelpe flyktninger fra Syria.»

Klipp #1 – Erna Solberg, Statsminister (Høyre):

«Skal vi ta imot personer som har store funksjonshemninger for eksempel, så krever det stor grad av tilrettelegging. Egne boliger blant annet. Det er krevende for norske kommuner.»

Klipp #2, - Fredrik Reinfeldt, Statsminister (Moderatarna) (Oversatt):

«Vi har nå mennesker på flukt i antall som ligner det vi hadde under krigen på Balkan på begynnelsen 90-tallet. Jeg oppfordrer det svenske folket til å være tålmodige og åpne hjertene. For å se mennesker i nød med trusler mot sitt eget liv som flykter mot Europa, flykter mot frihet og bedre levevilkår.»

Ingunn Solheim:

«Stefan Hegglund fra Høyre, kunne en norsk statsminister sagt det Reinfeldt sa her om å åpne hjertene?»

Stefan Hegglund:

«Jeg holdt på å si at den beste å spørre det om er jo en norsk statsminister, men akkurat i en sånn kontekst og med den formuleringen så tror jeg ikke det. Grunnen til det det er at Norge og Sverige er to ganske like land, men vi er også ganske forskjellige land. Vi har to ulike politiske...»

«...tradisjoner, det kommer godt til syne blant annet i spørsmålet om flyktningepolitikken. Og da er det sånn at hvis en utenforstående skulle se og vurdere flyktningepolitikken i de to ulike landene ville han kanskje sagt at Sverige har en mer liberal, kanskje brukt ordet varmere, politikk på antallet som kommer inn, men de har ikke en så god politikk på å følge opp de som kommer. Så ville han sett på Norge: Vi har en mer restriktiv politikk, men vi er ganske gode på å følge opp de som kommer inn. Så hvis en norsk politiker skulle brukt denne formuleringen, så ville det nok mer handlet om hvordan man faktisk kan ta vare på, og gi bistand til de som får opphold i Norge.»

Ingunn Solheim:

«Men hvorfor denne moralske forskjellen i ordvalg tror du?»

Stefan Heggelund:

«Den moralske forskjellen i ordvalg? Vel, her snakket de jo egentlig om vidt forskjellige ting. Det jeg opplevde at vår statsminister snakket om her var jo en utfordring som vi faktisk har i Norge, nemlig å få bosatt flyktninger. Det er noe denne regjeringen prioriterer ganske sterkt. Så de snakker jo ikke om helt det samme her, men hvis vi snakker om moral i dette spørsmålet, så mener jeg at det er moralsk riktig å hjelpe folk i nød. Men å hjelpe folk i nød det handler nødvendigvis ikke bare om antall. Det handler også om hvordan man kan bistå de som kommer hit etter at de har fått oppholdstillatelse.»

Ingunn Solheim:

«Snorre Valen fra SV, tror du en norsk statsminister kunne sagt 'nå må vi åpne våre hjerter, og vi må ønske de velkommen og det koster penger'?

Snorre Valen:

«Ja, det tror jeg, og det vet jeg, fordi det er en stolt norsk tradisjon. På nittitallet så slapp vi inn tusenvis av mennesker fra Bosnia og fra Kosovo som flyktet fra forfølgelse og etnisk rensning. Det hadde støtte fra begge sider i Stortinget. Det er en stolt norsk tradisjon for å ta imot flyktninger i nød, behandle de ordentlig, ta i mot de ordentlig. Det har forandret seg de siste årene. Det har forandret seg fordi både Høyre og Arbeiderpartiet har forsøkt å demme opp for FrP ved å kopiere deler av demmes asyl- og flyktningepolitikk. Og enda verre, mener jeg, så har Høyre forlatt sine verdier, og evnen til å si stopp. Det er bare fire år siden Per Kristian Foss, for eksempel, som jeg tror da var nestleder i Høyre sa at måten FrP snakket om muslimer på, det minnet han om...»

«...hvordan jøder ble omtalt på tredvetallet. Det er et ganske sterkt budskap, og det kom ikke fra SV, det kom ikke fra antirasistisk senter, det kom fra Høyre. Nå er det tyst, og det er fordi Fremskrittspartiet har blitt tatt inn i varmen av Høyre, og Høyre er avhengige av de for å få makt.»

Stefan Heggelund:

«Det overasker meg ikke at SV prøver å polarisere denne debatten, en debatt som hvis man følger den i Stortinget så er det bred konsensus om de politiske løsningene her. Men det overasker meg ikke at du ønsker å polarisere den. Jeg er ikke enig i at vi har gått fra våre verdier, men det jeg er glad for at vi har i Norge, det er at vi... Og vi skal være varsomme med å si at den innvandrings- og flyktningdebatten vi har i Norge er akkurat så god som en flyktningdebatt bør være, men jeg mener at vi har en balanse, hvor vi både klarer å ta i mot de som har et reelt beskyttelsesbehov, hjelpe dem godt når de er her, nettopp fordi vi tar i mot så mange som vi har kapasitet til å ta.»

Snorre Valen:

«Jeg ser et større Norge enn det du gjør, tror jeg, Heggelund. Jeg ser et Norge med mer hjerterom. Vi har rom til å ta imot de 123 skadde syrierne som Erna Solberg snakket om her i dette opptaket, vi har rom for å ta i mot flere. Men det som har skjedd i Sverige er jo at Fredrik Reinfeldt som har styrt i åtte år, og det har jeg gledet meg til å si lenge, han har jo satt det å ta i mot flyktninger opp i mot velferdstaten, og det har han gjort på egenhånd. Han har kuttet i folks pensjoner, i arbeidsledighetspengene, mennesker har mistet jobben, men likevel sier han at vi har råd til å ta imot hundre tusen flyktninger...»

Ingunn Solheim (forsøker å avbryte):

«Vi går ikke helt...»

Snorre Valen:

«... og da er det ikke rart. Da er det ikke rart at Sverigedemokraterna vokser.»

Ingunn Solheim:

«Norheim fra FrP, hvorfor er det så forskjell på måten Reinfeldt snakker om flyktninger på og måten Solberg snakker om flyktninger på?»

Kristian Norheim:

«Det er fordi det er en forskjell mellom Sverige og de andre nordiske landene. Det er en forskjell på Sverige og Danmark og Finland og Norge. Hvor debatten i Sverige er helt fullstendig lukket, hermetisert, hvor en hver som prøver å reise tøffe spørsmål i innvandringsdebatten blir kalt rasist eller fascist. Og da får man jo resultatet, når de andre partiene ikke tør å ta debatten...»

Ingunn Solheim (avbryter):

«Tror du ikke Reinfeldt mener det han sier, og det svenske samfunnet slutter opp om ham?»

Kristian Norheim:

«Jo, men jeg tror det at man har en naivitet i den svenske innvandringsdebatten, og så er heller ikke politikken en skjønnhetskonkurranse, det er ikke om å gjøre... Altså, det er ikke et godt mål på hvor snill man er å åpne grensene, å åpne dørene enda mer. Man må også ta vare på de som kommer inn, og integrere de på en god måte. Så hvis valget står mellom god integrasjon, eller dårlig segresjon, så er valget mitt integrasjon, men svenskene har valgt segresjon.

Ingunn Solheim:

«Björn Lindahl, du er og skal forstå fullt ut det svenske samfunnet, og er det riktig det som Norheim sier at det er en slags skjønnhetskonkurranse i Sverige om å omtale flyktninger på en god, fin måte og dermed unngå den vanskelige debatten?»

Björn Lindahl (fritt oversatt):

«Jeg tror ikke det er for å unngå debatten, men jeg tror at man har et annet språk. SVT hadde i 2012 et debattprogram som de kalte 'Hvor mange flyktninger tåler Sverige?' og da ble det umiddelbart debatt om hvorfor de ikke kalte programmet 'Hvor mye innvandringsfiendtlighet tåler Sverige?'. Så venstresiden i Sverige er mye mer på alerten, og mye dyktigere på å formulere hvordan man skal diskutere disse spørsmålene, og i Norge har jeg en følelse av at der har Fremskrittspartiet vunnet frem i hvordan man diskuterer disse spørsmålene.»

Ingunn Solheim:

«Heggelund?»

Stefan Heggelund:

«Ja, altså... Det er to ulike politiske tradisjoner, det er det ingen tvil om. Det er riktig at Fremskrittspartiet var det første partiet som hadde en del standpunkter som flere partier nå har gått etter. Det gjelder alle partiene, altså det er det ikke noe tvil om. Snorre Valen snakket om at det er blitt mindre hjerterom med denne regjeringen, men allikevel så er jo ikke det den riktige måten å føre denne debatten på. For eksempel, så vi i Norge, etter at den nye regjeringen kom, fått til noe som SV var veldig opptatt av, men som dere ikke fikk til i regjering. Og det er jo at flere asylbarn får bli for eksempel. Og det er en forskjell på denne regjeringen og den forrige regjeringen. Men jeg ville ikke gått ut og sagt at den forrige regjeringen da manglet hjerterom. Og så har jeg bare lyst å si en ting om den svenske debatten, fordi som sagt, den norske debatten er ikke perfekt, men det er et problem hvis jeg i Norge sier at femti tusen flyktninger i året det er for mye, så er det en helt ukontroversiell påstand i Norge. Men hvis jeg går til Sverige og sier at hundre tusen flyktninger i året er for mye, så er det en kontroversiell påstand. Og da mister man en av de aller viktigste momentene i den debatten, og det er integreringsmomentet, og hvordan man faktisk skal følge opp de som kommer, og det er dumt på så mange områder. Fordi at hvis man ikke kan diskutere integrering, så kan man heller ikke finne ut hva som er bra integrering, hva som er dårlig integrering. Det er vanskelig å diskutere ulike løsninger fordi den debatten ikke er balansert nok i Sverige.»

Ingunn Solheim:

«Men Lindahl jeg har lyst... Fra ditt perspektiv, og du jobber jo i Norge, ser svenskene den debatten vi for eksempel har nå, eller måten vi diskuterer flyktninger, integrasjon, stiller krav, tør å problematisere. Hvordan ser de på den debatten?»

Björn Lindahl (fritt oversatt):

«Vi lever jo i to ulike virkeligheter. I Sverige så lever regjeringen mer eller mindre fra hånd til munn. Pengene kommer inn, pengene går ut. Og da kan man argumentere for at innvandringspolitikken koster, og at den tar penger fra noe annet. I Norge har man jo ikke den situasjonen. Her har man jo et gigantisk oljefond, som i 2. kvartal i år hadde et overskudd på 192 milliarder kroner. Det er nok for å kunne drive den svenske flyktningepolitikken i ti år. Så det er en helt annen virkelighet.»

Ingunn Solheim:

«Men mener svenskene at vi ikke er solidariske for eksempel?»

Björn Lindahl (fritt oversatt):

«Svenske kommer jo til å se på valgresultatet og se at Moderaterna som tidligere var fem ganger så store som Sverigedemokraterna nå bare er dobbelt så store. Så det har jo vært et maktskifte, og innad i Moderaterna kommer det jo også til å være de som mener at her må noe gjøres. Og den enkleste måten å endre budskap er å si at nå skal andre europeiske land gjøre sitt. Og Norge gjør jo mer enn de andre europeiske landene, men det kommer nok til å komme krav fra Sverige om at nå må også Norge ta sin del.»

Ingunn Solheim:

«Norheim, er vi klar for å ta vår del?»

Kristian Norheim:

«Ja, vi tar vår del allerede vi i Norge, men det blir veldig forenklet hvis man tror man løser verdens flyktningutfordringer, og de problemene som er i land med konflikt og krig, ved at vi åpner dørene alle landene her som på en måte har det greit og godt. Fordi det er ingen varig løsning på det. Vi har også et ansvar for å integrere de som kommer, og det var jo den Rød-Grønne regjeringens store problem, som vi arvet, var jo nettopp det at det sitter flere tusen mennesker som har sittet i måneder og år på mottak og som venter på bosetting. Disse folkene skal bosettes i norske kommuner, men det er tydeligvis viktigere å få de inn på mottak enn å bosette dem, og det er en arv vi har fått fra de Rød-Grønne.

Snorre Valen:

«Jeg tror at hvis du flykter fra Assad i Syria, så foretrekker du faktisk å sitte et år på mottak, enn å være igjen i Syria. Det argumentet der begynner jeg å bli litt sliten av. Jeg ser på både Sverige og Norge som grøfter det går an å falle i. Jeg synes det er helt kontraproduktivt å nekte å møte Sverigedemokraterna i debatt, å kutte strømmen på valgvaken deres og så videre. Jeg har lyst å si til Björn Söder at jeg er grunnleggende uenig i det du står for, ditt politiske syn, og ditt menneskesyn, og jeg skal prøve å bekjempe det demokratisk. Men jeg synes ikke vi skal slå oss å på brystet i Norge heller. Der man kan importere en hyreekstrem teori om snikislamisering, som tilhører ytre høyre fløy i Europa, og så komme inn i regjering med Høyre etterpå, hvor du kan...»

«...det ene året ta til orde for å gå til korstog, og så bli statsekretær i et Høyredepartement, da har noe forandret seg, også i Norge. Og det må da finnes en mellomvei mellom enten harselere med Sverigedemokraternas velgere sånn som Høyres søsterparti gjør, og sier at det finnes ingen anstendige mennesker som stemmer Sverigedemokraterna på den ene siden, og det å ta de inn i regjering og kopiere politikken på den andre siden. Altså det må finnes en gylden middelvei her, og det er der debatten må ligge!»

Stefan Heggelund:

«Ja, det er jeg helt enig i, men ærlig talt, du kan faktisk ikke sammenligne Sverigedemokraternas politikk med noen politikk som noen partier i Norge har, eller som faktisk føres i Norge. Og et lite øyeblikk. Sverigedemokraterna sier i dag, og du Björn Söder du har en kronikk ute på nettet hvor du sier at dere skal se til Norge, og at Norge er en inspirasjonskilde, men er det egentlig det? Altså, at... I deres program så foreslår dere ting som vil være en dramatisk endring i måten vi forholder oss til flyktningspørsmålet på. Det ene er at dere vil fjerne muligheten for permanent oppholdstillatelse, det er helt uaktuelt i Norge, det er ingen som mener det, det er ikke en del av den politiske debatten engang og det bør heller ikke være det. Og det andre det er jo at i programmet deres står det at dere vil slutte med integreringspolitikk. Og dere vil heller gå tilbake til en assimileringpolitikk som man drev i Sverige på 1970-tallet, og forskjellen på det programleder er at med integrering så gir du språkundervisning, arbeidstrening, slik at det skal være mulig å klare deg i det samfunnet du kommer inn i. Assimilering det betyr at de som kommer inn i landet de må gi avkall på sin egen kultur. Det er fordi du mener at innvandring ikke er en berikelse, og da kan det godt hende, det kan godt hende, at du tror Norge er en inspirasjonskilde for dere, men tro meg, den holdningen du har til innvandring- og flyktningepolitikk, den deles ikke av noen rundt dette bordet, som vanlig når dere er i politiske debatter!»

! Heggelunds avslutning høster kveldens første applaus

Björn Söder (fritt oversatt):

«Jeg har sett på den norske regjeringens hjemmeside, og i andre medier, så har dere sett til dansk politikk på det området, og det er også det vi gjør. Og så har vi kanskje ikke helt samme syn på visse politiske spørsmål. Vi forespeiler oss ikke en multikulturelt samfunn, eller et splittet samfunn slik vi ser i Sverige i dag. Når vi snakker om assimileringpolitikk så innebærer det selvsagt at vi skal gi innvandrere grunnleggende språkkunnskap, og kunnskap om hvordan det svenske...»

«...samfunnet fungerer, og validering av deres utdanning som de har med seg, men der går grensen. Integrasjon i Sverige synes å være at svenskene skal tilpasse seg, og det svenske samfunnet skal tilpasse seg innvandrergruppenes kultur, og så videre, og det mener vi at er feil. Det er i hvert fall hva integrasjon synes å bety i Sverige. Det er slik at i dag har vi den største flyktningekatastrofen siden 2. verdenskrig, og da skal vi alle selvsagt hjelpe til, men utgangspunktet for meg og mitt parti er at vi skal hjelpe så mange mennesker som vi kan, men det gjør vi ikke ved at vi åpner døren på vidt gap i Sverige, der de menneskene som kommer ikke har forutsetninger for å bli en del av det svenske samfunnet...»

Ingunn Solheim (avbryter):

«Kristian Norheim... Kristian Norheim, er du uenig i det han sier?»

Snorre Valen:

«Det høres kjent ut.»

Kristian Norheim:

«Altså, jeg skjønner at Sverigedemokraterna i debatten ønsker å se til andre land, fordi de er det eneste partiet som har reist denne debatten her i Sverige. Og det er på en måte sånn at jeg synes de svenske, etablerte partiene kan skyldes seg selv for Sverigedemokraternas fremvekst...»

Ingunn Solheim (avbryter):

«Men det jeg lurer på er du uenig i hans politikk på å hjelpe de der de er, og at de tilpasser seg, i hans tilfelle, det svenske samfunnet og i Norges tilfelle det norske samfunnet?»

Kristian Norheim:

«Vi er for en integreringspolitikk, vi er ikke for en assimileringpolitikk. Og at folk skal legg fra seg alt de tar med seg når de kommer til Norge det er ikke Fremskrittspartiet tilhengere ved. Vi er tilhengere av god integrasjon. I Sverige så har man hatt en tilstand som har ført til segregering i stedet for integrering. Og så har Sverigedemokraterna kuppet debatten i Sverige, fordi de andre partiene ikke har turt å røre ved den...»

Ingunn Solheim (avbryter):

«Men jeg ville bare stille en gang til, for jeg skjønner at det han sier nå synes jeg ligner på FrPs...»

«...politikk. Jeg bare lurer på om du kan forklare om det er noe du er uenig med ham i?»

Kristian Norheim:

«Poenget er at Sverigedemokraterna har renvasket seg de siste årene. De er et parti som er sådd i brun jord, med brune røtter...»

Björn Söder (rister på hodet):

«Nei, nei...»

Kristian Norheim:

«...det har røtter fra 'Hvit Makt'-bevegelsen i Sverige, fra Nordiske Rikspartiet, som er klassiske nynazist...»

Ingunn Solheim (avbryter):

«Men nå snakker vi om politikken i dag!»

Kristian Norheim:

«Men jeg må nesten få fullføre dette resonnetet her, for det er den betydelige forskjellen mellom Fremskrittspartiet og Sverigedemokraterna. Fremskrittspartiet er et parti med et liberalt utgangspunkt som har heftet på en innvandringspolitikk underveis. Sverigedemokraterna har røttene i nynazistbevegelsen i Sverige, og som har bygd sin politikk rundt innvandringspolitikken. Og så har de de siste årene renvasket seg, og så har de tatt en del formuleringer...»

Ingunn Solheim (forsøker å avbryte):

«Men jeg spør...»

Kristian Norheim:

«...både fra Fremskrittspartiet og en del andre partier.»

Ingunn Solheim (forsøker å avbryte):

«Og jeg skjønner at historisk sett så har vi fått slått fast at det er store forskjeller...»

Kristian Norheim:

«Og det er veldig viktig for å forstå...»

Ingun Solheim (avbryter):

«Men dagens politikk, til Sverigedemokraterna, hva er de i dagens politikk du tar avstand fra eventuelt?»

Kristian Norheim:

«Jeg tar avstand fra å ha nasjonalismen som rettesnor. Sverigedemokraterna er et nasjonalistisk parti. Fremskrittspartiet er ikke et nasjonalistisk parti, vi er et liberalt parti som ønsker en restriktiv og ansvarlig innvandringspolitikk...»

Ingunn Solheim:

«Söder, for å stille deg spørsmålet, hva er du enig i Fremskrittspartiet om?»

Björn Söder (fritt oversatt):

«Det byr meg i mot at Fremskrittspartiet skal beskrive vår... Skrive vår historie, det stemmer ikke det som han sier...»

Kristian Norheim (avbryter):

«Det gjør det.»

Björn Söder (fritt oversatt):

«... Det som han sier her, i det hele tatt. Det bildet det... Jeg tror jeg kjenner min historie bedre enn hva Fremskrittspartiet gjør. Og så er det jo selvsagt slik at Sverigedemokraterna og Fremskrittspartiet skiller seg på en del punkter. Jeg opplever Fremskrittspartiet, uten å skulle gjøre meg til talerør for dem, som et liberalt parti. Vi er et sosialkonservativt parti. Så der er vi veldig ulike. Jeg tar sterk avstand fra den historiske beskrivelsen, for den stemmer ikke. Det er kanskje det man leser her i Norge, hvordan visse medier i Sverige beskriver vårt parti, men det stemmer ikke...»

Ingun Solheim (avbryter):

«Men Söder, jeg vil gjerne holde meg til dagens politikk...»

Björn Söder (fritt oversatt):

«Og så vil jeg bare si at jeg tror det finnes nyanseforskjeller når man snakker om integrasjon i Norge, og når man snakker om integrasjon i Sverige. Jeg opplever samme forskjeller mellom dansk politikk og svensk politikk. Man mener ikke det samme når man snakker om integrasjon i de ulike landene...»

Ingun Solheim (avbryter):

«Nei, men på flyktningepolitikken da, da sier du at... Og du kan få utdype det, det du sier at...»

Björn Söder (fritt oversatt, forsøker å avbryte):

«Men kan...»

Ingun Solheim (fortsetter, overkjører Söder):

«...men kan jeg bare få fullføre spørsmålet mitt? Du skriver i Ytring-kommentaren at 'vi blir inspirert av de to partiene i Norge som sitter i regjering...»

Björn Söder (fritt oversatt):

«Ja, indirekte ettersom vi inspireres av dansk politikk på det området, og det jeg har lest meg til så er det det som også inspirerer den norske regjeringen på det området...»

Ingun Solheim (avbryter):

«Men hva er det med norsk...»

Björn Söder (fritt oversatt, fortsetter):

«...så jeg opplever jo at når jeg leser om den norske regjeringen at man til-og-med er mer restriktive enn det Sverigedemokraterna er på det området, for jeg opplever at det skrives at man skal hjelpe til i nærheten av kriseområdene, og der er vi enige, men og bare men, når det ikke er tilstrekkelig da kan man vurdere å ta i mot flyktninger. Slik opplever jeg det som står på regjeringens hjemmeside, mens vi ser for oss kvoteflyktninger, og at vi fortsatt skal ha en viss innvandring til Sverige. Og den dagen når vi sitter meg egen majoritet i Sverige så kommer Sverige fortsatt ha ha en innvandring, vi har alltid hatt innvandring, men for de som kommer til oss skal vi skape gode forutsetninger for å komme inn i det svenske samfunnet.»

Ingunn Solheim:

«Kristian Norheim, han sier altså her at av og til så opplever han dere som mer restriktive enn Sverigedemokraterna.»

Kristian Norheim:

«Ja, det kjenner jeg meg ikke, men jeg vil tilbake til dette her, for for det første så mener jeg at du lyver om historien til ditt eget parti...»

Ingunn Solheim (avbryter):

«Vi har forlatt den historien nå, vi har ikke tid til å holde på med den...»

Kristian Norheim og Björn Söder snakker i munnen på hverandre.

Ingunn Solheim (fortsetter):

«Jeg vil bare...»

Kristian Norheim (fortsetter):

«Men jeg måtte bare få korrigere ham på det, for han kjenner utmerket til sitt eget partis historie, og den er viktig å ha med seg. Og så tror jeg også debatten bør handle...»

Ingunn Solheim (avbryte):

«Ja, men nå er det jeg som styrer debatten her. Vær så snill! Jeg lurer på, når han sier at deres politikk av-og-til er mer restriktiv, og uansett en inspirasjonskilde, for Sverigedemokraterna. Politikken i dag. Hvordan oppleves det å være en inspirasjonskilde for Sverigedemokraterna?»

Kristian Norheim:

«Nei, altså, det er ikke noe jeg... Altså, jeg har ikke noe sterke følelser for det, men det er ikke noe jeg ser på med glede. Men jeg tror enhver som prøver å reise en debatt om innvandringspolitikk i Sverige, og stille noen viktige spørsmål om de utfordringene som innvandringen gir, de ville da kunne finne inspirasjon i alle andre nordiske land enn Sverige. Så at man ser til Norge, og Danmark, og Finland, for å finne inspirasjon når man står for en restriktiv innvandringspolitikk, det er ganske naturlig. Men det er ikke noe gledelig for meg å få ros fra Sverigedemokraterna, selvsagt.»

Ingunn Solheim:

«Heggelund, mer restriktiv enn hans egen politikk?»

Stefan Heggelund:

«Det han sier er feil, men han kan jo ikke så mye om norsk flyktningepolitikk, det må vi jo bare tilgi ham – fordi han er jo svensk. Men han sier at, han sier at integrasjon, integrering, det betyr noe annet på svensk enn det gjør på norsk. Problemet til Björn Söder er at jeg er halvt svensk, så jeg vet godt hva integrering betyr på svensk.»

Björn Söder (fritt oversatt):

«Og da vet du det også er parti som...»

Stefan Heggelund (avbryter, og endrer tonen i stemmen til noe veldig mye mildere):

«Vet du hva, Björn Söder, bare lytt litt til det jeg har å si nå. Min mor er svensk. Jeg har tilbrigt... Tilbragte veldig mye tid av min barndom på landsbygda i Skåne der du er fra. Og Sverige er et land som betyr mye for meg. Det ble nevnt litt om denne historiske konteksten...»

På dette tidspunktet holder Stefan Heggelund opp en propagandaplakat blant annet med ordene «Sverige vakna!!», «Varning til svenska flickor!» og «Sverigedemokraterna» uthevet i stor skrift.

«...Dette er en plakat og jeg vet ikke hvor godt den synes på TV, men det er en plakat som aktivister i Sverigedemokraterna brukte på begynnelsen av 90-tallet.»

Björn Söder (fritt oversatt):

«Det er ingenting som...»

Stefan Heggelund (avbryter):

«Et lite øyeblikk, kan...»

Björn Söder (fritt oversatt, avbryter):

«Det er der ingenting som Sverigedemokraterna...»

Stefan Heggelund (avbryter):

«Det står...»

Björn Söder (fritt oversatt, avbryter):

«Det er ingenting som Sverigedemokraterna...»

Stefan Heggelund (avbryter):

«Björn Söder, hvis jeg kan få snakke...»

Björn Söder (fritt oversatt, avbryter):

«Vi kan jo selvsagt ikke...»

Stefan Heggelund (avbryter):

«Kan jeg få snakke ferdig?»

Björn Söder (fritt oversatt, forsøker å avbryte)

«Ta ansvar for hver eneste person som...»

Ingunn Solheim (Avbryter Björn Söder):

«Björn Söder. Söder, vi lar Heggelund fullføre.»

Björn Söder (fritt oversatt, oppgitt)

«Det er jo tull!»

Stefan Heggelund (avbryter):

«Ja, men jeg har et poeng!»

Björn Söder (fritt oversatt):

«Men det er jo tull!»

Stefan Heggelund (avbryter):

«Men jeg har et poeng. Jeg har et poeng...»

«...Denne ble brukt på begynnelsen av 90-tallet. Og så, og så kan man si at det...»

Björn Lindahl (fritt oversatt, avbryter Heggelund):

«Hva er kilden til at det er partiet som har benyttet den?»

Stefan Heggelund (avbryter, ser litt frustrert ut):

«Og så kan man si at det er lenge...»

Björn Lindahl (fritt oversatt, avbryter):

«Men Heggelund. Heggelund. Hva er kilden?»

Ingunn Solheim (avbryter Lindahl):

«Men vi lar ham fullføre nå!»

Stefan Heggelund:

«Og så kan man si at det er lenge siden. Det er lenge siden. Men dagens leder i Sverigedemokraterna, han meldte seg inn i 1995.»

Björn Söder (fritt oversatt):

«Men hva er kilden til den, du må nesten fortelle det.»

Stefan Heggelund:

«Den boken her... Denne, denne her er fra en bok som heter 'Sverigedemokraterna svarta bok' som er gitt ut i Sverige.»

Björn Söder (fritt oversatt):

«Av hvem?»

Stefan Heggelund:

«Det er flere forfattere som har gitt ut den.»

Björn Söder (fritt oversatt, oppgitt):

«Fra ekstremvenstre! Det er er noe som partiet overhodet ikke har hatt med å gjøre, og jeg synes det er latterlig at du står her å drar den frem i TV-studio, og viser frem noe som det ekstreme venstre har funnet fram for å skade oss!»

Stefan Heggelund (Henvender seg til Ingunn Solheim):

«Se her, se her... Dette er akkurat slik sånne partier opererer...»

Björn Söder (fritt oversatt, rister på hodet):

«Nei, dette er tull...»

Stefan Heggelund:

«...når man finner faktum om deres historie så opererer de som ofre. Og da vil jeg. Da vil jeg bare...»

Ingunn Solheim (forsøker å avbryte):

«Ja, men nå må vi nesten avslutte denne runden.»

Stefan Heggelund:

«...få lov til å si at da Jimmi Åkeson meldte seg inn i Sverigedemokraterna så visste han akkurat hva han gjorde. Det var ingen tvil om at det var en rasistisk organisasjon på 90-tallet, så den hvitvaskingen av Jimmi Åkeson...»

Ingunn Solheim (avbryter):

«Og vet dere hva? Vi forlater historien...»

Stefan Heggelund og Björn Söder snakker i munnen på hverandre.

Ingunn Solheim (virker litt stresset):

«...vi forlater historien og vi forlater diskusjonen om hvor kilden til den plakaten er, det får dere diskutere senere. Sverre Valen, hva observerer du her nå?»

Snorre Valen:

«Jeg skulle ønske at Stefan Heggelund og Høyre utviste samme engasjement når det kommer rasistisk søl fra Fremskrittspartiets rekker, og det er det slutt på nå. Når det snakkes om snikislamisering, som er en ytterliggående konspirasjonsteori, når det snakkes om korstog, når det snakkes om kulturquislinger. Jeg kjenner igjen denne scenen her, men jeg har ikke sett Høyre gå så aggressivt til verks før, og jeg skulle ønske at de også hadde satt en grense ovenfor Fremskrittspartiet. For det er store forskjeller i historien til Sverigedemokraterna og FrP, helt åpenbart, men det er også en del likheter og de fyller samme funksjon i dag. De er et høyrepopulistisk, innvandreriendelig parti i hvert sitt land. Og i rettferdighetens navn så var det jo også en del skandaler på 90-tallet der Fremskrittspartiet møtte nazister på tidlig nittital. De rører i det samme landskapet, og ikke minst, de mobiliserer på misnøye og det må vi huske. Når Carl Bildt sier at enhver velger av Sverigedemokraterna mangler anstendighet så bommer han fullstendig. De distriktene Sverigedemokraterna har gjort det best i det er distrikter som har høyere arbeidsløshet, lavere gjennomsnittsinntekt, og færre flyktninger enn Sverige generelt. Jeg synes man skal ta deres økte oppslutning på alvor, som man tok FrPs økte oppslutning på alvor, men for å gjenta meg selv; Det må finnes en mellomting mellom å fullstendig isolere Sverigedemokraterna sine velgere på den ene siden, og det å hente FrP inn i varmen uten å kreve at de tar et oppgjør med ekstremismen i egne rekker. Norske muslimer står foran Stortinget...»

Ingunn Solheim (forsøker å avbryte):

«Nå må vi gi tid til flere her...»

Snorre Valen (fortsetter):

«...og tar avstand fra ekstremisme. Norsk venstre har alltid tatt avstand, jeg har aldri sett FrP gjøre det!»

Ingunn Solheim:

«Kristian Norheim, tar... Er dere gode nok på å ta oppgjøret i eget parti som han etterlyser?»

Kristian Norheim:

«Ja, det mener jeg vi er. Jeg mener at vi har tatt oppgjørene når det har kommet enkeltuttalelser som har gått over grensen. Men jeg mener at Fremskrittspartiet skal ha ros for å ha tatt denne debatten her på en ordentlig måte, innvandringsdebatten i Norge, og reist den. Reist viktige og...»

«...tøffe spørsmål som SV ikke har villet diskutere. Nå diskuterer dere, og det er FrP... Bør FrP ha litt av æren for at vi endelig har fått en ordentlig innvandrings- og integreringsdebatt i Norge. Også er det tilbake til dette her med disse uttrykkene. Snikislamisering. Og det er jo da en bevisst misforståelse fra Snorre Valen, hvor da vi... Vi utfordrer en del ting som ekstrem islamisme står for. Kort tid etter at Siv Jensen var ute med det uttrykke så var Martin Kolberg ute og advarte mot det, da fikk jeg ingen samme reaksjon fra SV på dette her. Så det gjelder å... Snorre Valen er ute etter å bevisst misforstå hva jeg mener, og plukker ut enkeltstående sitater...»

Ingunn Solheim (avbryter):

«Her kan det bli veldig mye, skjønner jeg nå, frem og tilbake på hva som har blitt sagt og hva som har blitt gjort. Men, Lindahl, den debatten vi har i Norge, du var litt inne på det i sted, vil den komme mer i Sverige etter valget nå, eller vil det fortsatt... Hvor lenge tror du forskjellen vil være så stor?»

Björn Lindahl (fritt oversatt):

«Jeg tror det er få ting nordmenn blir mer irritert over en måten svensker og Sverige diskuterer innvandring. Kanskje grunnen til det er at man har endret standpunkt selv, og da synes det er feil at andre land fortsetter, men det finnes jo forklaringer til dette her. For det første har det jo blitt en enighet på tvers av blokkene mellom «alliansen» og miljøpartiet, noe som gjør at disse spørsmålene ikke er aktuell partipolitikk, fordi Sosialdemokraterna og venstre ligger i samme blokk. Det er bare Sverigedemokraterna som ligger utenfor. Så debatten skjer mellom Sverigedemokraterna og alle de andre, og alle de andre vil egentlig ikke diskutere dette med Sverigedemokraterna. Så det er en stor forskjell og derfor blir det veldig stille rundt den debatten i Sverige. Og så er det i tillegg stor forskjell på hvem som er innvandrerne i Sverige, og en av de store forskjellene er at dette er kristne innvandrere midtøsten. Når man snakker om innvandring i Norge så er det den pakistanske muslimen som er 'erkeinnvandrer'. I Sverige er det helt andre grupper, vi har en mye lengre historie med innvandring, mye likere grupper enn oss selv, og vi har veldig mange som faktisk i dag har innvandrerbakgrunn, er en del av samfunnet og opplever det som ganske opprørende å bli beskrevet på visse måter. Så det er litt av forklaringen på at det er ulik debatt.»

Ingunn Solheim (avslutter):

«Og det gir grunnlag for enda flere debatter, og det er en utvikling på gang i begge land vil jeg anta. Fremtiden ligger uansett foran oss. Vi må takke for at dere kom i studio i kveld...»